

Status učitelja i odabir učiteljske profesije kod muškaraca

Kujundžija, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:097144>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-31**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

IVANA KUJUNDŽIJA

STATUS UČITELJA I ODABIR UČITELJSKE PROFESIJE KOD MUŠKARACA

Diplomski rad

Pula, 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

IVANA KUJUNDŽIJA

STATUS UČITELJA I ODABIR UČITELJSKE PROFESIJE KOD MUŠKARACA

Diplomski rad

JMBAG: 0111123054, redoviti student

Studijski smjer: Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij

Predmet: Didaktika

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Didaktika

Mentor: Doc. dr. sc. Sandra Kadum

Pula, 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za magistra _____ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja
Dobrile
u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljajući na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. Status učitelja	3
1.1. Društveni status hrvatskih učitelja	4
1.2. Finski model školskog sustava	8
2. Aspekti odabira profesije nekada i danas	11
2.1. Učitelji nekada	11
2.2. Učitelji danas	13
3. Utjecaji stereotipa na odabir učiteljske profesije	23
3.1. Rodne predrasude.....	24
4. Utjecaj motivacije na odabir učiteljske struke	26
4.1. Motivacija i sagorijevanje na poslu	27
4.1.1. Razine sagorijevanja kod učitelja razredne i predmetne nastave	29
4.1.2. Ostali čimbenici sagorijevanja učitelja	30
5. Metodologija istraživanja	32
5.1. Ciljevi istraživanja.....	33
5.2. Vrste intervjua.....	33
5.2.1. Prednosti i nedostaci metode intervjuiranja	35
5.3. Upitnik intervjua	37
5.4. Rezultati istraživanja.....	38
5.5. Analiza dobivenih odgovora.....	45
ZAKLJUČAK	49
Literatura	51
SAŽETAK.....	58
ABSTRACT	59

UVOD

Premda se uloga učitelja tijekom godina mijenjala, suština učiteljskog poziva uvijek je ostala ista. Nijedna školovana osoba nije to mogla postati bez onoga koji bi joj prenio znanje, no prema ponuđenim definicijama možemo uočiti da se pojam ne definira samo po elementu pružanja znanja. U *Hrvatskoj enciklopediji* pojam *učitelj* definira se kao „(...) osoba koja nekoga nečemu poučava ili vodi u odrastanju; stručna osoba osposobljena za rad u školi.“ (Preuzeto: <https://www.enciklopedija.hr/>). Anić (1998) navodi definiciju učitelja kao prosvjetnoga službenika koji: „**a. poučava druge u nekoj vrsti znanja ili vještini b. onaj od kojeg se uči, kojemu se duguje znanje.**“ Nadalje, u *Cambridge Dictionary rječniku*, učitelj je *onaj koji daje instrukcije i trenira druge (opv.pr.)* (Preuzeto: <https://dictionary.cambridge.org/>), dok se u rječniku *Merriam-Webster* navodi da je učitelj *osoba koja prenosi informacije i vještine (opv.pr.)* (Preuzeto: <https://www.merriam-webster.com/>). Također pri pomisli na učitelja i njegovu funkciju pomislimo i na komunikacijske sposobnosti, empatiju, otvorenost uma, prihvaćanje različitosti, sposobnosti da vodi i upravlja razredom i nastavnim programom, kreativnost, agilnost, fluentnost i elokventnost, visoku razinu motiviranosti, pozitivnost i optimizam, zrelost, stručnost i profesionalnost, motiviranost i ostalo.

U današnje vrijeme, kada se na učitelja više ne gleda kao na dogmu i jedini izvor znanja, sve se više govori o učitelju kao menadžeru, mentoru i partneru koji će učenike uputiti u nove obrasce razmišljanja i zaključivanja te ih usmjeriti ka raspoznavanju između korisnih i nekorisnih informacija (Preuzeto: <https://www.medijskapismenost.hr/>). Sukladno novim izazovima, Bolonjskom procesu studiranja, većoj inkluziji učenika s posebnim potrebama, kao što su djeca s oštećenjima vida, sluha, poremećajima u ponašanju, darovita djeca i slično (Preuzeto: https://ec.europa.eu/info/index_en), i mnogim drugim faktorima, obrazovanje učitelja iziskuje više vremena, truda i potrebnih vještina nego što je to možda bilo nekada. No, nisu se samo očekivanja od učitelja promijenila, promijenila se i slika istih u društvu. Štrajk prosvjetnih radnika, koji je obilježio 2019. godinu, potvrdio je gore navedeni iskaz. Štrajkalo se za veće plaće, ali svaki pravi

učitelj reći će da se novcem ne može kupiti poštovanje i (ne)zadovoljstvo koje učiteljski posao nosi sa sobom. Budući da se svakodnevno susreću s brojnim izazovima kao što su suradnja s roditeljima, školskim osobljem, stručnim suradnicima, administracijom, različitim potrebama učenika unutar razrednog odjela i vlastitim potrebama, omjer plaće i uloženog truda, kako kažu, nije uravnotežen. U ovom ćemo se radu baviti pitanjima statusa i utjecaja istog na odabir učiteljske profesije u muškaraca. Putem intervjua istražiti ćemo je li intrinzično zadovoljstvo dovoljna motivacija da bi se muškarac opredijelio za učiteljsku profesiju ili je takav pristup svojstven ženama koje sa svakom godinom nadmašuju muškarce u postotku završenih visokih škola i fakulteta.

1. Status učitelja

Godine 1966. u Parizu, pod pokroviteljstvom UNESCO-a, održana je *Međunarodna konferencija o statusu učitelja* kojom je donesena *Preporuka o statusu učitelja*. Želimo li adekvatno analizirati status učitelja u društvu trebamo najprije krenuti od slova zakona i onoga što zakon govori o učiteljima kao takvima. Preporuka započinje objavom ili dekretom važnosti samog odgoja i obrazovanja, a zatim prelazi na važnost učitelja u procesu razvoja društva kroz odgojno-obrazovni proces. Premda se naglašava postojanje razlike između gledišta različitih zemalja na status učitelja slažu se da se u svakoj zemlji postavljaju ista pitanja (UNESCO, 1966).

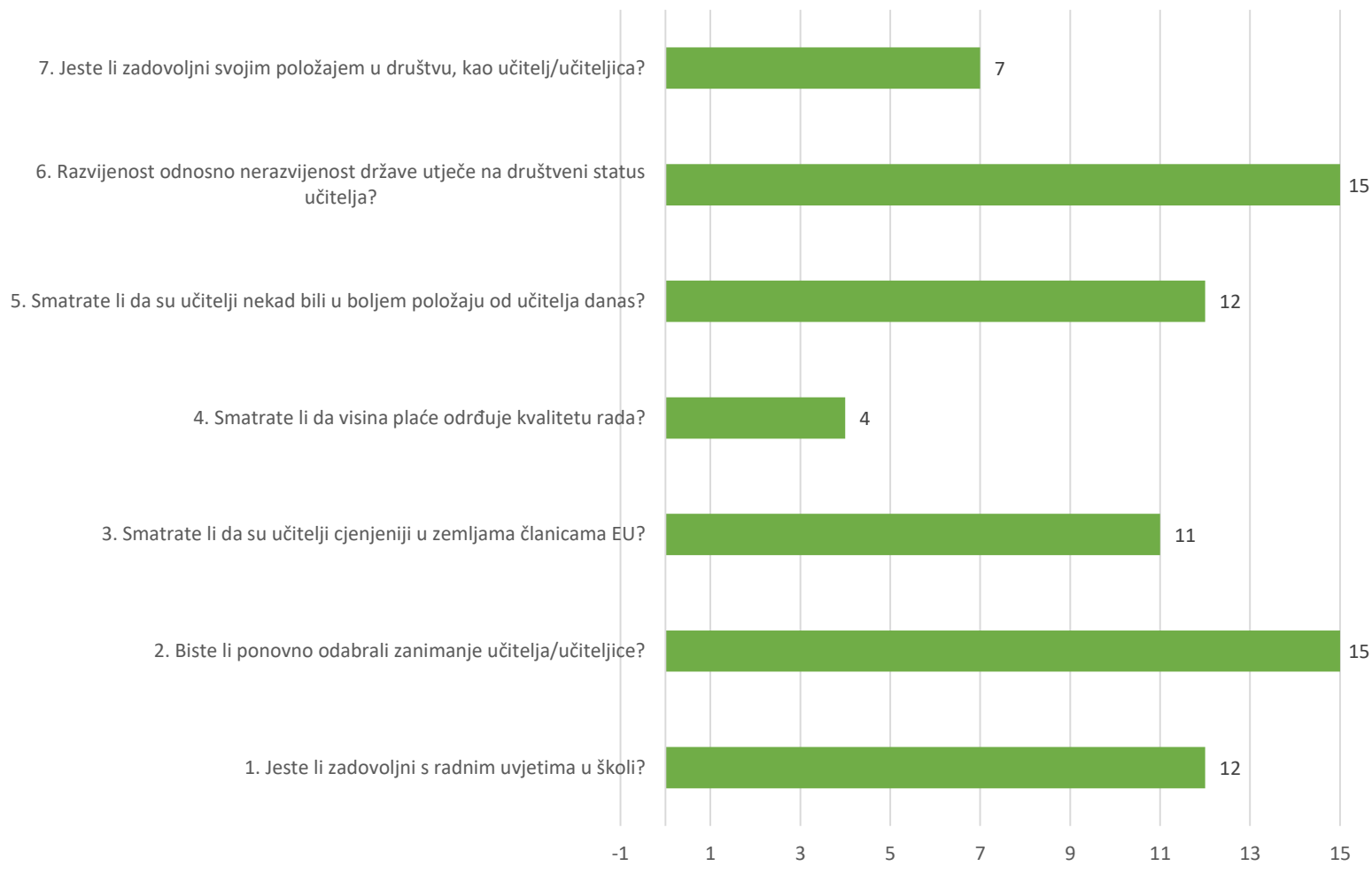
Prema *Preporuci* riječ *status* definirana je kao položaj ili priznanje koje se udjeljuje učiteljima, a ono se očituje kroz različite aspekte kao što su odgovor učitelja na dani mu status, plaća i materijalni dodaci te uvjeti rada. Također se dokument bavi pitanjima socijalne sigurnosti učitelja, uvjetima rada, pravima i odgovornostima učitelja, pitanjem zapošljavanja i daljnjeg usavršavanja, obrazovanja, odgojnoobrazovnim ciljevima i politikom te propituje vodeća načela rada svakog učitelja bilo da se radilo o zaposleniku vrtića, osnovne ili srednje škole (UNESCO, 1966). Mi se u ovome radu nećemo baviti detaljnim proučavanjem ovoga dokumenta niti u kojoj je mjeri njegova provedba pravodobno izvršena, ali ćemo se njime služiti kao podlogom kako bismo usporedili stanje na hrvatskoj sceni te stanje jedne europske zemlje, svjetski poznate po svom sustavu školovanja kao što je Finska.

1.1. Društveni status hrvatskih učitelja

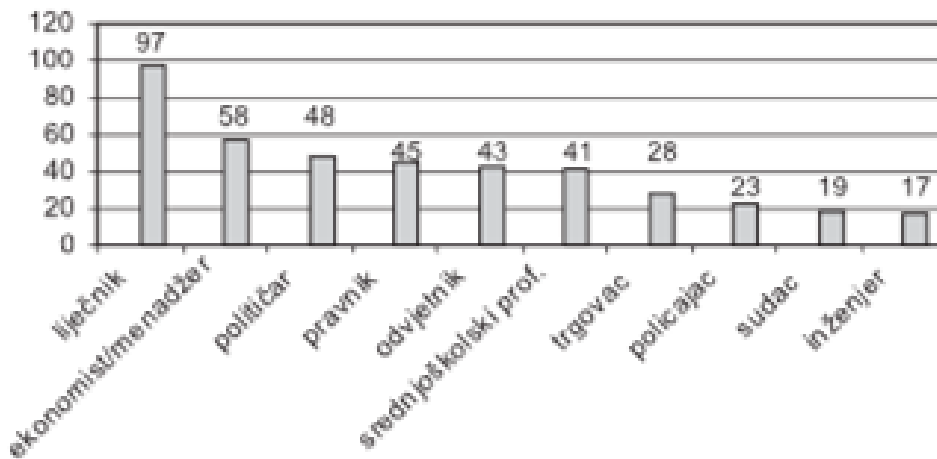
U istraživanju provedenom koncem 2015. godine Dolinščak i sur. (2016) ispitali su 15 učitelja razredne nastave o društvenom statusu učitelja. U ispitivanju je sudjelovalo 14 učiteljica i jedan učitelj u osnovnim školama Vladimir Nazor u Rovinju te Vladimir Becić u Osijeku. Prema podacima dobivenim provedbom upitnika, gotovo polovina učitelja, njih 7, smatra svoj položaj u društvu zadovoljavajućim dok se ostalih 8 ne slaže s tom tvrdnjom. Njih 12 slaže se da je status učitelja u društvu bio bolji nekada nego što je to danas, a da plaća ne igra ključni faktor u kvaliteti rada zaključuje 73% ispitanika. Sukladno tome možemo zaključiti da je intrinzično zadovoljstvo ono koje ima veću ulogu u obavljanju ovoga posla, barem u žena budući da je u istraživanju sudjelovalo 93% pripadnica ženske populacije (Graf 1).

Graf 1. Društveni status učitelja (Dolinščak i sur., 2016)

Društveni status učitelja

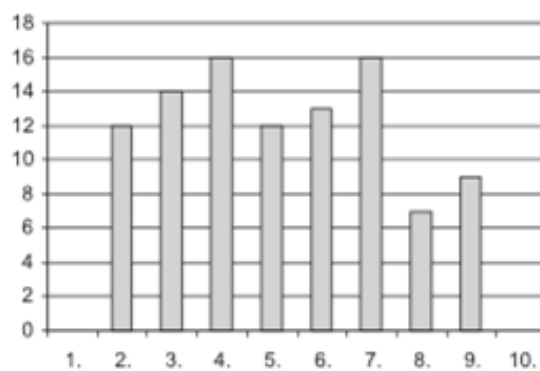

Također, Jukić i Reić-Ercegovac (2008) navode rezultate istraživanja provedenih na istu temu, prema kojima 86% učitelja smatra svoj status u društvu nezadovoljavajućim, a gotovo polovina učitelja dvoji oko toga bi li ponovno izabrali istu profesiju da mogu birati, dok 12% sa sigurnošću tvrdi da to ne bi učinilo. Ni istraživanja provedena među studentima nisu se pokazala pozitivnijima. Polovina ih smatra da njihova buduća profesija nema primjeren društveni status. Lučić (2007) taj podatak potkrepljuje rezultatima koji pokazuju da budući učitelji i odgajatelji na ljestvicu deset najcjenjenijih zanimanja nisu uvrstili zanimanje učitelja ili odgajatelja (Grafički prikaz 1).

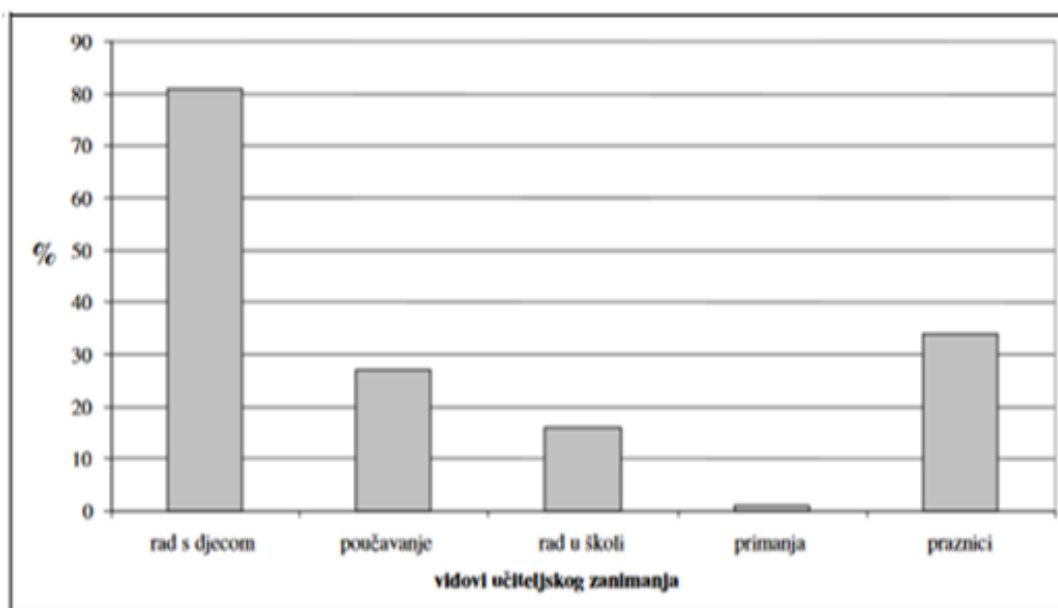
Grafički prikaz 1. Prikaz rangiranja učiteljske i odgajateljske profesije kod studenata (Lučić, 2007)

Istom je anketom ispitano kako studenti učiteljskog studija rangiraju učiteljsko zanimanje prema društvenom položaju. Analizom rezultata dobiveno je da je samo 12% studenata učiteljsku profesiju rangiralo na drugo mjesto na ljestvici, dok je najveći postotak (16%) smjestio učitelje na 4. i 7. mjesto. Nijedan student nije rangirao učitelje na vrh ljestvice društvenoga poretka (Grafički prikaz 2).

Grafički prikaz 2. Učiteljsko zanimanje prema položaju u društvu (Lučić, 2007)

Ovi rezultati upućuju na osviještenost i informiranost studenata o stavovima društva u kojem se nalaze i u kojem će raditi, no Jukić i Reić-Ercegovac (2008) zaključuju da budući učitelji svjesni svojeg položaja ne vide realno sve vidove svoje profesije. Istraživanje je pokazalo da je *rad s djecom*, koji podrazumijeva odgojnu komponentu, na daleko višem nivou nego samo *poučavanje*, čak su *praznici* kao aspekt učiteljske profesije rangirani više od samog *poučavanja* (Grafički prikaz 3). Takav se stav direktno sukobljava s odgojno-obrazovnim statusom koji škola ima te potvrđuje društveni stereotip i mišljenja o učiteljima koji ne rade ništa, odnosno primaju punu plaću za nekoliko sati provedenih u učionici s učenicima te da imaju gotovo cijelo ljeto godišnjeg odmora. Takvi stavovi samih studenata ruše pozitivnu sliku kod ostalih neučiteljskih zanimanja i produbljuju sveopći stereotip o prosvjetarima koji su plaćeni da van nastave vrijeme koriste za administraciju, suradnju s roditeljima, stručnim osobljem i suradnicima, pripremama za podučavanje, a ne da čim završe s nastavom zaborave na svoj posao do idućeg radnog dana.

Grafički prikaz 3. Vidovi privlačnosti učiteljske profesije (Jukić i Reić-Ercegovac 2008)

1.2. Finski model školskog sustava

Tijekom školovanja, sigurni smo da se danas svi budući učitelji susreću sa sveopće poznatim finskim sustavom obrazovanja. Mala je vjerojatnost da na nekim od kolegija budući učitelji nisu slušali, čitali i raspravljali o finskom školstvu. Ono što svima privlači pozornost je spoznaja da se u Finskoj učiteljska profesija uz liječničku i odvjetničku smatra visokorangiranom u društvu te je zajedno s navedenima najtraženija profesija u zemlji. No, Zašto je tome tako?

Prema Bičanić (2019), Finci su važnost školstva prepoznali u doba najveće gospodarske krize. Nakon Drugog svjetskog rata počeli su ulagati u školstvo, osmislili devetogodišnji program osnovnoškolskog obrazovanja te počeli ulagati novac u obrazovanje sve djece, a ne samo pojedinaca. Promijenili su sustav, izbacili ocjenjivanje u nižim razredima, skratili broj sati provedenih u učionici, smanjili opseg domaćih zadaća kako bi djeca što više posla napravila u školi, a kod kuće se bavila drugim aktivnostima. Također, školarine ne plaćaju, a prijevoz, zdravstvena zaštita, materijali za rad pa i obroci u školama osigurani su od strane države. Izrazito je bitno naglasiti kako se njihovi nacionalni opći kurikulum mijenja svakih deset godina i to pod vodstvom velikog broja stručnjaka kako bi se pratili trendovi i promjene u društvu te što kvalitetnije odgovorilo na potrebe učenika (Kurtović, 2019). Zanimljiv je i podatak da u Finskoj gotovo svako dijete pohađa državnu školu (92%), a svega 8% pohađa privatne škole. Čak se i u privatnim školama koje djeluju samostalno zabranjuje naplaćivanje školarina jer se one također financiraju iz državnog proračuna. U Hrvatskoj je stanje drukčije gdje se sve više roditelja, koji to mogu priuštiti svojoj djeci, opredjeljuju za privatne škole čije su članarine izrazito visoke i nedostupne svima što dovodi do jaza između nižeg i višeg staleža te šalje poruku da pravo na kvalitetno školovanje nije svima zajamčeno.

S druge strane Hrvatska je u samom vrhu Europe što se tiče postotka učenika koji završavaju škole. No, iako smo u samome vrhu naši učenici na PISA testovima ne postižu sjajne rezultate. Rezultati testiranja provedenog 2018. pokazuju da smo od 77 zemalja na 29. mjestu. Finska se uz Estoniju nalazi na vrhu Europske liste, a njihovi učenici pokazuju se izvrsnima u čitanju, matematici i znanosti (Preuzeto: <https://privredni.hr/>).

Finski sustav prati stroga obuka budućih učitelja. Učiteljsko je zanimanje toliko traženo da se svake godine od ukupnog broja prijavljenih upiše 10-15% kandidata. To pješuje i činjenica da Ministarstvo obrazovanja određuje kvotu za upisane studente, a ne sveučilište ili fakultet samostalno (Kurtović,2019).

Iznimno je teško konkurirati na upisima jer se ne gleda samo školski uspjeh već i osobine ličnosti, visoka motiviranost, predanost, komunikacijske i ostale vještine potrebne u radu s učenicima koje moraju biti na izrazito visokoj razini kako bi kandidat mogao konkurirati. Od studenata se također traži da budu kompetentni u području IKT-a, a studiji su dominantno usmjereni na istraživački rad (Kurtović, 2019). U Hrvatskoj se pak više pozornosti pridaje uspjehu na državnoj maturi iako postoje različiti eliminacijski razgovori ili intervjui te prijemni ispiti s konkretnim zadacima. Na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu na prijemnom se ispitu, koji zbog broja prijavljenih traje i do 5 sati, ispituju motoričke sposobnosti kao što su koordinacija i brzina, likovne sposobnosti, čitalačke sposobnosti te glazbene sposobnosti kao što su intonacija, ritam i pjevanje. No, unatoč rezultatima prijemnog ispita ili intervjua za upis fakulteta presudni su rezultati državne mature.

Još jedna značajna razlika između finskog i hrvatskog sustava je to što finski učitelji međusobno surađuju posebno ako se radi o učenicima koji imaju problem s određenim gradivom ili zaostaju za njime. Ponekad i do tri nastavnika podučavaju kako bi se što bolje nadopunili i kvalitetnije prenijeli znanje učenicima. U hrvatskoj teret pada na samo jednog učitelja, a ako se radi o područnim školama jedan učitelj vodi brigu o više razrednih odjeljenja što može utjecati na faktore zadovoljstva obavljenoga posla učitelja, a koji se odnosi na rad učenika.

Također, finski učitelji imaju puno više slobode što se tiče fonda sati, npr. ako učenici za jednu temu iskažu veliko zanimanje, učitelj može produljiti predavanja i baviti se tom temom i dalje. U Hrvatskoj je pak sustav organiziran tako da se nastavni plan i program mora pratiti te se trebaju ostvariti svi ciljevi. Tek se uvođenjem Škole za život i novim *Nacionalnim okvirnim kurikulumom* pokušava uvesti veća autonomija učitelja te mu se dati više prostora za samostalnije operiranje nastavnim procesom sve u korist učenika (NOK, 2010).

Pitanje koje se postavlja je sljedeće: Zašto uspoređivati ove dvije zemlje različite u stavovima, mišljenjima i mentalitetima? Kako možemo usporediti dvije potpuno različite zemlje i reći da se hrvatska djeca trebaju obrazovati istim načinima i metodama kao i finska? Trebamo li kopirati nečiji sustav i raditi isto kao drugi kako bismo bili uspješni? To ne možemo znati dok isto ne sprovedemo. Znamo da nijedna zemlja nije ista kao što nijedan učenik nije isti te se svima treba pristupiti s dozom individualizacije koliko je to moguće. No, ono što vidimo iz gore navedenog je koncept koji su finske vlasti koristile kako bi obrazovanje digle na svjetsku razinu na kakvoj je danas. To nije bio kratak put, već put dugačak preko 50 godina, ali možemo reći da se isplatilo (Bičanić, 2019). Upravo je pristup *obrazovanjem do uspjeha*, koji Finci imaju, pospješio status učitelja u društvu i od učiteljske profesije učinio nešto o čemu se u našoj domovini samo sanja. No, je li to uvijek bilo tako ili se s godinama status učitelja u društvu mijenjao?

2. Aspekti odabira profesije nekada i danas

Već smo ranije u radu naveli provedeno istraživanje u kojem su sudjelovale studentice učiteljskog i predškolskog studija (Lučić, 2007). One su u najvećem postotku kao pozitivne, „primamljive“ vidove odnosno aspekte profesije navele rad s djecom te praznike, dok su poučavanje i plaću svrstali na dno ljestvice. Prikazat ćemo kakvo je stanje bilo u školstvu nekada, te kako su te razlike utjecale na zastupljenost muškaraca, odnosno žena u učiteljskoj profesiji.

2.1. Učitelji nekada

U razgovoru s prošlom generacijom uvijek će vam reći da su učitelja, liječnika i svećenika uvijek poštovali ili ga se čak i bojali. Danas je teško reći da se učenici učitelja boje, ali to i nije ono što bi ijedan pravi učitelj, koji uistinu voli svoju profesiju, želio. U svom radu Jagić (2017) istražuje stanje hrvatskoga Zagorja po pitanju škola, učenika i učitelja u razdoblju između dva rata (1918.-1941.).

Zanimljivo je istaknuti kako su nekada učitelji imali u većini slučajeva osiguran smještaj u samoj školi premda tih smještaja često nije bilo dovoljno jer su potrebe za učiteljima bile velike. Stoga su živjeli u iznajmljenim stanovima u lošim uvjetima, kako navodi Jagić (2017:203). Nerijetko su radili u neadekvatnim učionicama s većim brojem djece nego što je škola mogla primiti. Učitelja je uvijek nedostajalo jer je razrednih odjela bilo više nego samih učitelja. Nedostatak financijskih sredstava uvelike je utjecao na to stanje budući da se u poslijeratnom vremenu kapital ulagao u vojsku, a ne u znanost. Važno je naglasiti da je u tim vremenima postotak ukupnog državnog novca koji je išao Ministarstvu obrazovanja iznosio 2%, a 2018. godine iznosio je 4,8% čime smo u rangu europskog prosjeka, no još uvijek loše stojimo s ulaganjima u predtercijarno obrazovanje (Preuzeto: <https://op.europa.eu/en/home>).

Unatoč svim tim izazovima od učitelja se očekivala velika angažiranost u radu škole, ali i u društvu općenito. Njihova visoka stručna sprema omogućavala im je da

unaprjeđuju društvo na različite načine. Muškarci su nerijetko sudjelovali u osnivanjima i radu različitih zadruga, na funkcijama tajnika ili knjižničara i sl., a zapisnici pokazuju da su u svom radu uživali, da ih je pokretala ljubav prema istom te da su težili nadogradnji vlastitog znanja i vještina putem čitanja različite stručne literature te pohađanjem skupova ili predavanja.

Ni situacija s učiteljicama nije bila drukčija. Učiteljice su bile aktivne članice društva pokušavajući svojim talentima, znanjem i iskustvom doprinijeti izgradnji i unaprijeđenju zajednice. Držale su poduke djevojkama o ručnom radu, domaćinstvu, kuhanju, ishrani, a učenike učile o sadnji voća/povrća. Premda se od njih očekivala jednaka angažiranost kao i kod muških učitelja, od neudanih se učiteljica očekivala još veća aktivnost budući da nisu imale vlastitu obitelj o kojoj su se trebale starati.

Jedna od zanimljivosti onoga vremena bila je ta da zanimanje učiteljica podrazumijeva i život u svojevrsnom *celibatu* dok god su bile obvezane ugovorom. Školskim zakonom iz 1888. godine vlast je kontrolirala udaju učiteljica čime bi one udajom izgubile pravo na rad jer se smatralo da je udajom zbrinuta te da njezino mjesto može pripasti nekome drugome. U suštini to je više sličilo pojmu *gubernanta*, samo što su učiteljice radile u javnim školama, a guvernante u određenoj obitelji koja ih je zaposlila. Situacija se ponešto promijenila 1914. godine kada je učiteljicama dozvoljena udaja, ali uz dopuštenje tadašnjih vlasti. Dozvola nije bila potrebna ako je budući suprug također bio iste struke. U godinama koje su slijedile vlasti su poticale brakove supružnika učiteljske profesije, no 1937. godine opet se uvela zabrana udaje za bilo koga osim za učitelja te su učiteljice gubile i pravo na mirovinu koje su stekle u slučaju da bi se takvo što dogodilo (Jagić, 2017:2018). Smatramo da to može uzeti kao jedan od razloga zašto je stanje žena bilo nepovoljno u ovome zanimanju te da su muškarci ipak bili u nešto boljoj situaciji

Uzmemo li u obzir da su žene u našoj zemlji dobile pravo glasa tek po završetku Drugog svjetskog rata 1945., možemo zaključiti da se tim ratom uvelike promijenio pogled na ženu. Dok su muškarci bili na ratištu, žene su preuzimale brigu za djecu, radile u tvornicama i skrbile za obitelj (Preuzeto: <http://povijest.net/2018/>).

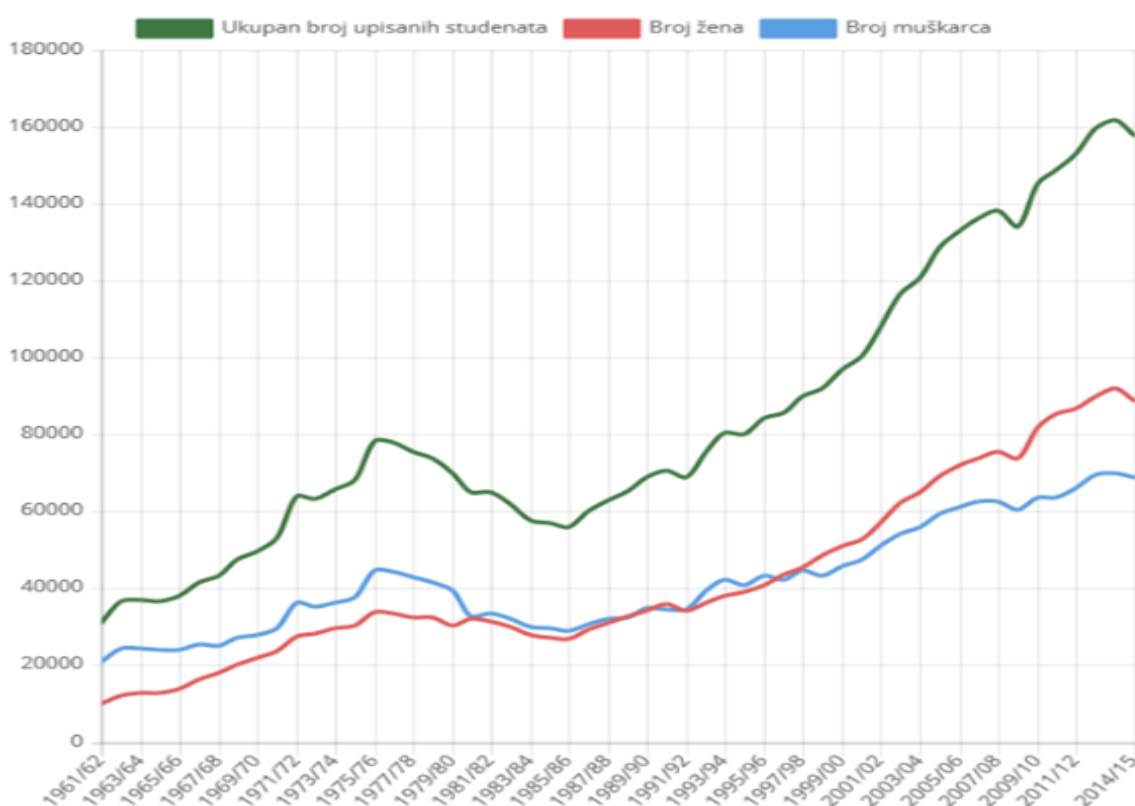
Također, još jedan od razloga kojeg možemo uzeti u obzir kao razlog većeg broja muškaraca koji su bili učitelji je i taj što se muškoj djeci davao prioritet. Situacija je, kako

smo već naveli, bila takva da sva djeca nisu mogla pohađati redovnu nastavu jer škola nije imala dovoljne kapacitete niti dovoljan broj osoblja da primi sve školske obveznike, stoga su morali birati koga će primiti, a većinom je iz tog razloga djevojčica bilo u manjem broju. Isto tako, od djevojčica se uvijek očekivalo da pripomognu u kućanskim poslovima, brizi oko domaćih životinja i mlađe braće i sestara, posebice u ratno vrijeme kada su očevi i starija braća bila u ratu, a majka se morala sama starati o svoj djeci. Čest je slučaj bio da su se majke obraćale s tim zahtjevima povjerenstvu škole da oslobode djevojčice od školskih obaveza i općeg pohađanja škole (Jagić, 2017:212). Takvi stavovi kao da su produbili mišljenja kako je žena stvorena samo za kuću, brigu i odgoj djece, a u te se odgovornosti teško uklapalo obrazovanje i usavršavanje.

2.2. Učitelji danas

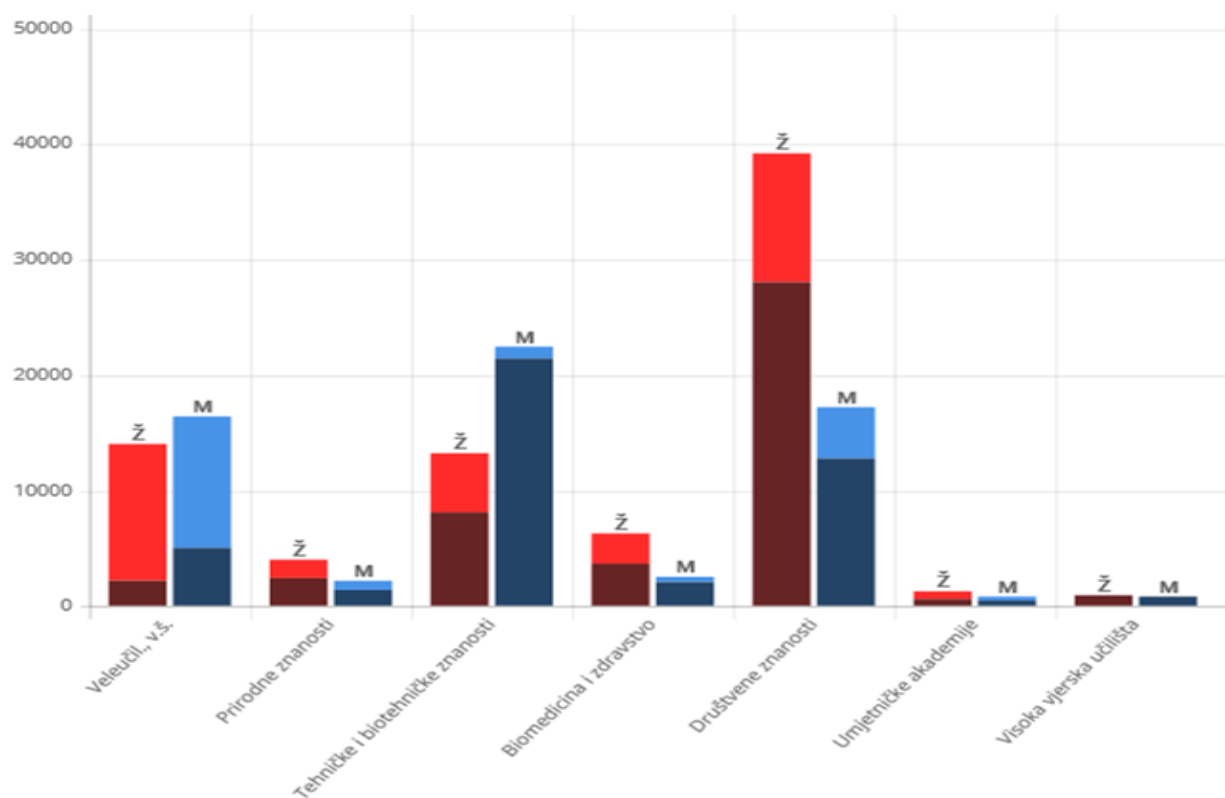
Završetkom Drugog svjetskog rata položaj žena u društvu rapidno se mijenjao. Premda se dugi niz godina tijekom ljudske povijesti status žena podcjenjivao, 20. stoljeće obilježio je i pokret Sufražetkinja i borbe za ravnopravnost. 1960-tih godina žene su zadobile prava o kojima su njihove prethodnice, a i učiteljice, mogle samo sanjati 30 godina ranije. Danas u 21. stoljeću vidimo da smo se odmaknuli daleko od življenja u zadruzi ili u školskim stanovima, a ni država se ne miješa više u sklapanje brakova učitelja niti im je za isti potrebna dozvola. Sve veća prava i slobode otvorile su put za emancipaciju žena te pokrenule trend koji sve više raste. Premda na nižim razinama obrazovanja razlika ne postoji, na višim se stupnjevima mogu uočiti veće razlike. Tako postotak žena koje su završile visoki stupanj obrazovanja u Europskoj uniji iznosi 33% naprema 30% visoko obrazovanih muškaraca. Takav je trend prisutan u gotovo svim državama članicama, po najviše u skandinavskim zemljama i susjednoj Sloveniji (Preuzeto: www.dzs.hr). Kada govorimo o hrvatskim statistikama, postotak visokoobrazovanih žena na posljednjem popisu stanovništva premašio je postotak visokoobrazovanih muškaraca, 16.7% naprema 16%. Ako uzmemo u obzir da je 60-tih godina prošloga stoljeća postotak muškaraca u populaciji visokoobrazovanih građana iznosio 75% vidimo veliki pad.

Početak 1990-tih započeo je trend porasta broja žena zastupljenih u visokom školstvu te on do danas nije prestao rasti. Ni u liječničkim kadrovima situacija nije povoljnija. Od 1960. godine pa do 2012. postotak muškaraca pao je sa 70 na 39% (Preuzeto: <https://www.glasistre.hr/>). Prema najnovijim podacima DZS iz 2018. godine, žene premašuju postotak muškaraca što se tiče udjela u ukupnom broju doktora znanosti (53,9%). Također, prema podacima DZS-a, najveći postotak doktora znanosti, čak 43,8%, radi na području obrazovanja (Preuzeto: <https://www.zeneimediji.hr/>). Nadalje, promotrimo li stanje na upisima na fakultete 2014./2015. akademske godine postotak studentica iznosio je 56%. Frekvencije podataka iz grafičkog prikaza 4. pokazuju stopu rasta i promjene počevši od 1961./1962. pa sve do 2004./2005. ak. godine. Do pete godine studija u prosjeku je došlo samo 29% studenata, a ostalih 71% čine studentice (Preuzeto: <http://datathrills.com/>).

Grafički prikaz 4. Broj studenata prema spolu (Preuzeto <http://datathrills.com/>)

Također, promotrimo li li frekvencije upisanih studenata na neki od smjerova društvenih znanosti u istoj akademskoj godini možemo zaključiti da je postotak muških studenata je daleko niži od općeg prosjeka, 31% muškaraca naprema 69% žena (Grafički prikaz 5).

Grafički prikaz 5. Postotak upisanih studenata prema spolu i znanstvenim smjerovima (Preuzeto: <http://datathrills.com/>)

Promotrimo li statističke podatke DZS-a (tablični prikaz 1), možemo uočiti da nastavnički kadar hrvatskih fakulteta ipak naginje muškoj populaciji, no razlike se očituju u nijansama. Od ukupnog broja svih zaposlenih nastavnika na fakultetima 50.2% čine muškarci, a 49.8% kadra čine žene. Od ukupnog su broja doktora znanosti 52,8% muškarci, a 47,2% žene. U omjeru magistra prema spolu, žene prevladavaju s 50,7% naprema 49.3% muškaraca. Među ostalim, žene dominiraju u kadru nastavnika koji nemaju akademski naziv i stupanj (55,11%). U sveukupnom ekvivalentu pune zaposlenosti ponovno uviđamo da nema velikih odstupanja u spolovima, 50,7% muškaraca nasuprot 49.3% žena.

	Ukupno Total	Akademski i stručni naziv i akademski stupanj <i>Academic and professional title and academic degree</i>			Vrsta radnog vremena <i>Working time</i>		Ekvivalent pune zaposlenosti/ angažiranosti, FTE ¹⁾ <i>Full-time equivalent¹⁾</i>
		doktori znanosti <i>Doctors of science</i>	magistri znanosti i magistri/specijalisti <i>Masters of science and masters/specialists</i>	bez akademskog naziva i stupnja <i>Holding no academic title and degree</i>	s punim radnim vremenom <i>Full-time</i>	s kraćim od punoga radnog vremena <i>Part-time</i>	
Ukupno Total	17 706	10 177	3 024	4 505	10 630	7 076	12 523,2
muškarci/ Men	8 887	5 373	1 492	2 022	5 350	3 537	6 348,1
žene/ Women	8 819	4 804	1 532	2 483	5 280	3 539	6 175,1

Tablični prikaz 1. Zastupljenost muškaraca i žena u nastavničkom kadru 2018./2019. akademske godine (Preuzeto: www.dzs.hr)

Nadalje, DZS iznosi i podatke za svako sveučilište posebno. Tako je na većini hrvatskih sveučilišta zaposlen veći broj žena u odnosu na muškarce. Znatno manji postotak zaposlenih žena u odnosu na muškarce zabilježen je samo na Sveučilištu u Kopivnici (32,3%). Riječko i pulsko sveučilište bilježe najvišu stopu zaposlenih žena; Rijeka sa 64%, Pula sa 63%. Zatim ih slijedi Sveučilište u Osijeku koje ima 60% ženskog kadra, dok se u Splitu bilježi postotak od 53.1%. Dalje slijedi Zadar s 49.1%, Zagreb s 46.4% te Dubrovnik s 45% (Preuzeto: www.dzs.hr).

Iako ne uočavamo značajne razlike između zastupljenosti oba spola na visokoobrazovnim ustanovama, znatna se razlika uočava u nastavničkom kadru osnovnih škola, stoga prema podacima DZS-a ženski kadar dominira, a unatrag posljednjih 15 godina situacija se na školskoj sceni nije značajno mijenjala. Postotci su se kretali od 78,4%, (šk.god. 2004./2005.) pa do najnovijih podataka (šk. god. 2019./2020.) gdje je zastupljenost ženskih nastavnika iznosila 81,7%. Nešto niža stopa žena u prosvjeti bila je na početku školske godine 2005./2006. kada je taj postotak iznosio 67,8% (Preuzeto: www.dzs.hr).

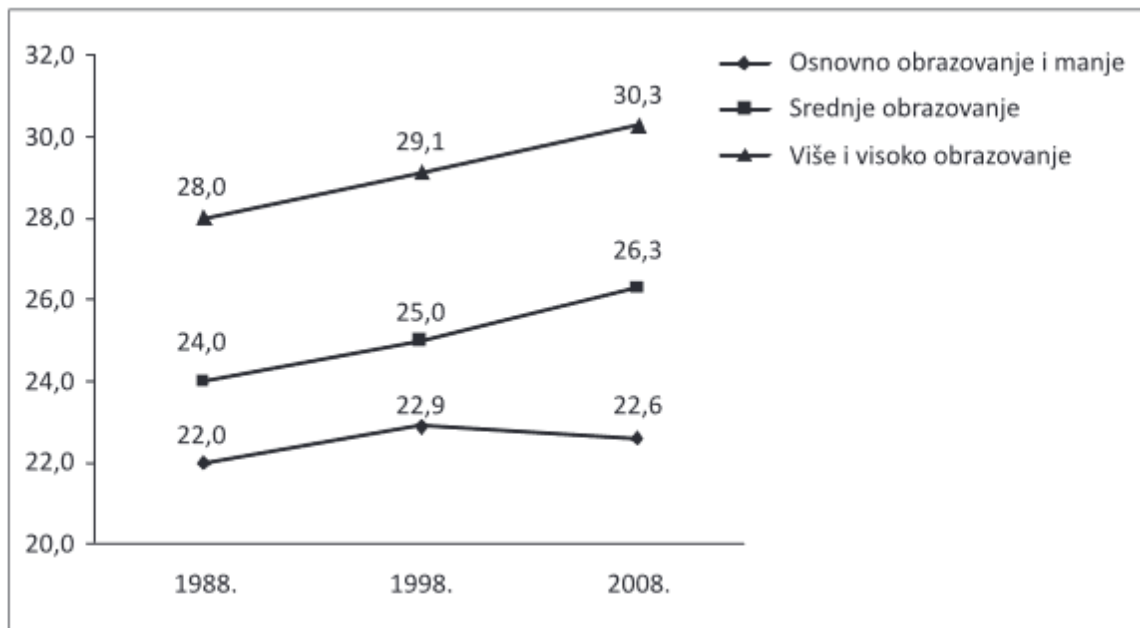
No, kakvo je stanje s budućim učiteljima? Možemo li unaprijed prognozirati kako će izgledati sastav školskog kadra u idućih 10-15 godina prema statistikama koje već sada imamo? Prema podacima prikazanim u tablici 1 iščitavamo da se u Zagrebu, Splitu i Rijeci na učiteljski studij upiše svega 3% muških studenata, u Petrinji oko 4%, Osijeku i Slavanskom brodu svega 5%, dok se u Čakovcu od ukupnog broja studenata upiše oko 4% muškaraca. Sveukupni postotak za sva tri centra Učiteljskog fakulteta u Zagrebu iznosi približno 4%, a za oba odsjeka osječkog sveučilišta iznosi približno 5%.

Tablica 1. Broj studenata prema spolu (Preuzeto: <http://datathrills.com/>)

FAKULTETI	GRADOVI	UKUPAN BROJ UPISANIH	STUDENTICE	STUDENTI
Učiteljski Fakultet Rijeka	Rijeka	462	448	14
Filozofski fakultet Split	Split	250	242	8
Učiteljski fakultete Zagreb	Zagreb	1280	1239	41
Učiteljski Fakultet Zagreb	Petrinja	423	405	18
Učiteljski Fakultet Zagreb	Čakovec	389	374	15
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti	Osijek	543	516	27
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti	Slavonski Brod	306	291	15

Sudeći po ovim podacima, položaj muškaraca u školstvu nije povoljan. No, takav trend nije zastupljen samo u učiteljskim studijima, već i na drugim znanstvenim poljima kao što smo mogli vidjeti u grafičkom prikazu 8. Prema riječima neuropsihijatra, prof.dr.sc. Hazima Mulića, muškarcima je status u sve većoj krizi budući da modernizacijom dolazimo do prebacivanja s manualnog na mehanički rad. Muškarci i njihova snaga potrebna za obavljanje teških fizičkih poslova sve se više modernizacijom zamjenjuje s robotima, strojevima i računalima. Sudeći po tome muškarci bi uskoro mogli postati višak radne snage, a njihovo zaostajanje u obrazovanju im ne ide u prilog kako tvrdi Mulić (<https://www.glasistre.hr/>).

Muškarac je kroz povijest uvijek imao status glave obitelji te onoga koji skrbi za istu. Muškarci su priskrbivali dok su žene bile te koje su imale ulogu učiteljica i odgajateljica svoje djece te su vodile brigu o kućanstvu. Današnji trendovi pak pokazuju suprotno. Ne samo da su žene majke, odgajateljice i one koje brinu o kućanstvu već imaju i ulogu na tržištu rada. Nerijetko su žene primorane zbog financijske situacije raditi i priskrbivati za obitelj samostalno ili kao pomoć mužu čiji prihodi nisu dovoljni (Jurinić, 2017). No, postoji i novi trend. Zbog produženja školovanja i sve većeg broja žena s tercijskim obrazovanjem često biraju karijeru umjesto osnivanja obitelji, odlučuju se za samo jedno ili nijedno dijete, a kada odluče imati obitelj često je to već u kasnim 30-im godinama. Financijska neovisnost žene također je utjecala na odgađanje braka, za razliku od prijašnjih stavova kada je žena udajom stekla financijsku sigurnost (jedan od razloga zašto se zakonom iz 1888. godine žena učiteljica nije mogla udavati dok je vezana ugovorom). Istraživanje provedeno 2007. godine pokazalo je da svaka treća žena, koja ima 30 ili više godina, sa tercijskim stupnjem obrazovanja nije rodila. Nadalje, istraživanje koje je proveo Čipin (2011) pokazuje da što je veći stupanj obrazovanja to se povećava godina rađanja prvog djeteta. Tako je za žene s primarnim obrazovanjem prosječna godina rađanja prvog djeteta 22,6; za žene sa sekundarnim stupnjem obrazovanja 26,3, dok je prosjek godine rađanja prvog djeteta za žene s tercijskim obrazovanjem 30,3 (Grafički prikaz 6). Iz navedenoga možemo zaključiti da trajanje školovanja uvelike utječe na sve veće odgađanje majčinstva ili roditeljstva općenito.

Grafički prikaz 6. Prosječna dob pri prvom porodu prema stupnju obrazovanja (Čipin,2011)

Modernizacija i demokratizacija društva trebala je dovesti do jednakosti spolova, a time se trebala podići svijest o ženinoj snazi, sposobnostima i kvalitetama. Također, jednaka prava trebala su izjednačiti status žene u društvu potvrđujući njihovu važnost u ulozi koju obnašaju te osvijestiti kako je žena jednako bitna karika time što odgaja djecu kao i muškarac koji za istu tu ženu i djecu priskrbljuje. Ničime se ne bi trebala očitovati superiornost jednog spola nad drugim već međusobna jednakost, poštivanje i pomoć. No čini se kako se postigao suprotan efekt. Dokazujući da su u pravu i da mogu sve što mogu i muškarci, žene su zagazile u područje čak i separatističkog feminizma koji umjesto da ujedini sve više stvara rodnu netrpeljivost i sukobe povećavajući pri tome jaz i podjelu između izričito muških ili izričito ženskih zanimanja (<https://voxfeminae.net/>). Zanimljiv je podatak kako je 1960./1961. akademske godine, na visoka učilišta bilo upisano samo 32,8% žena naprema 67,2% muškaraca. Već u idućem desetljeću bilježi se nagli skok gdje se postotak žena povećao na 43,5% (Tablični prikaz 2). Takav značajan skok mo-

žemo pripisati poslijeratnom *baby boom-u* i ponovnom povratku klasičnoj raspodijeli obaveza i dužnosti prema spolu. U Americi je 1960-tih godina zabilježen drugi val feminističkog pokreta kroz kojeg su žene zadobile veću slobodu i prava kao što su pravo na kontracepciju i sl. Ponovni se skok bilježi još i 2005./2006. godine gdje je zabilježen rast od 11.6% u odnosu na 2000./2001. godinu (Tablični prikaz 2). Također se ovaj skok može pripisati novim tehničkim otkrićima, pogledima i modernizaciji društva te sve izraženijim pravima i slobodama svakog pojedinca o kojima se naveliko govori putem medija, interneta i raznih društvenih mreža koje su zavladaile svijetom početkom novoga tisućljeća (<https://voxfeminae.net/>).

	Ukupno <i>Total</i>	Žene <i>Women</i>	Muškarci <i>Men</i>	Spolna raspodjela, % <i>Sex distribution, %</i>	
				žene <i>Women</i>	muškarci <i>Men</i>
1960./1961.	30 902	10 121	20 781	32,8	67,2
1970./1971.	60 907	26 491	34 416	43,5	56,5
1980./1981.	64 966	32 076	32 890	49,4	50,6
1990./1991.	70 781	36 074	34 707	51,0	49,0
2000./2001.	100 297	52 680	47 617	52,5	47,5
2005./2006.	132 952	71 935	61 017	64,1	45,9
2006./2007.	136 129	73 671	62 458	54,1	45,9
2007./2008.	138 126	75 377	62 749	54,6	45,4
2008./2009.	134 188	73 827	60 361	55,0	45,0
2009./2010.	145 263	81 800	63 463	56,3	43,7
2010./2011.	148 747	85 243	63 504	57,3	42,7
2011./2012.	152 857	86 763	66 094	56,8	43,2
2012./2013.	159 589	90 068	69 521	56,4	43,6
2013./2014.	161 911	91 997	69 914	56,8	43,2
2014./2015.	157 827	89 025	68 802	56,4	43,6
2015./2016.	157 666	89 533	68 133	56,8	43,2
2016./2017.	160 361	90 924	69 437	56,7	43,3

Tablični prikaz 2. Broj studenata na visokim učilištima (www.dzs.hr)

Da se položaj muškarca značajno promijenio vidimo u sve većoj svijesti o jednakosti poslova i roditeljstva. Nekada se smatralo da otac nema veliku ulogu u odgoju djeteta, posebno u ranim fazama razvoja. Takav se slučaj može primijetiti i u sveopće poznatom stereotipu koji se često pripisuje muškarcima, prije svega očevima. Premda je majka krucijalna karika u razvoju novorođenčeta, koji majku doživljava kao dijelom sebe, očevi su jednako važni u djetetovom sazrijevanju kao što mu je važna i majka u tom periodu. Premda se dugo vremena mislilo i činilo drukčije te su očevi često bili zakinuti za taj prvi kontakt s djetetom danas je sve popularnije prisustvovanje očeva tijekom poroda što dakako pomaže stvaranju čvrstih obiteljskih i emocionalnih veza na relaciji otac – majka, dijete – otac. Također, kako navodi Pintarić (2018), izuzetno je važna emocionalna povezanost oca i djeteta budući da tim odnosom dijete stvara sigurnost u izražavanju vlastitih emocija i sukladno tome stvaranju zdravih emocionalnih veza van obitelji tijekom života. Što je otac više uključen u život svog djeteta to i dijete lakše stvara pozitivnu sliku o samome sebi i o rodnim ulogama općenito koje su onda manje zahvaćene sveopće poznatim stereotipima. Netočnost predrasude kako je majka bolji i potrebniji roditelj od oca vidimo i u odgojnim stilovima koje majke i očevi imaju. Dok se majka s djetetom igra na mnogo sigurniji način kao što je korištenje različitih igrački, očevi se ne libe koristiti drukčije „manje sigurne” načine igre kao što je sport, bacanje djeteta u zrak, nošenje na ramenima, šakljanje i slično. Zato je majka ona koja djetetu daje osjećaj sigurnosti i utjehu u vrijeme stresnih i zastrašujućih situacija, ali je otac taj koji dijete uči da ne živi u strahu već slobodno i sigurno jer dijete kroz različite situacije uči vjerovati ocu da će ju/ga npr. uhvatiti dok skače s ruba kreveta ili dok ju/ga otac baca u zrak (Pintarić, 2018).

Nije otac uključen samo u emocionalnu sferu djetetovog razvoja, postoji veliki utjecaj oca na djetetov psihološki razvoj. Njegova uključenost odnosno neuključenost ostavlja trag na djetetovom samopouzdanju, spolnom identitetu te interpersonalnim i intrapersonalnim karakteristikama. Istraživanja su pokazala da svako dijete koje je u ranoj dobi gradilo odnos pun povjerenja s ocem ima bolju sliku o sebi i veće samopouzdanje od djece koja takav odnos s očevima nisu ostvarila (Štinc, 2019). Ono što je psihologija aktivno počela istraživati unatrag 20 godina, apostol Pavao je oko 62. godine nove ere poručio zajednici vjernika u Kolosama: „*Očevi, ne ogorčujte svoju djecu, da ne postanu*

malodušna” (Kološanima 3:21, Šarić). U drugim prijevodima umjesto riječi *ogorčujite* spominju se *nerealna očekivanja* očeva prema djeci koja uzrokuju *obeshrabrenje* (Kološanima 3:21, The Passion Translation) ili pak prema *The Message* prijevodu: „Očevi (i majke) nemojte biti prestrogi prema svojoj djeci inače biste mogli slomiti njihov duh.” *op. pr.* (Kološanima 3:21).

Uz emocionalnu i psihološku komponentu otac bitno utječe na i odgovoran je za stvaranje djetetovog identiteta. To se posebice očituje kod dječaka koji u ocu vide model ponašanja te oni imaju značajnu ulogu u predadolescencijskom i adolescencijskom razdoblju dječakova razvoja dok se kod djevojčica potreba za emocionalnom sigurnošću i povezanošću s ocem javlja oko treće godine. Djevojčice u očevima pronalaze temelj za kasnije odnose prema muškarcima te grade svoju majčinsku ulogu. Dok se dječaci u adolescenciji približavaju očevima djevojčice se u tom razdoblju udaljavaju tražeći svoj identitet i veću podršku od majke. (www.roditelji.hr/).

Logično je zaključiti da osoba ne može dati ono što sama nije primila. Jednom je i taj otac bio dijete koje možda nije primilo isto razumijevanje, podršku i ljubav od svog oca ili majke, a društvena stereotipizacija muškarca kao manje sposobnog roditelja ne pomaže u ohrabrivanju i građenju njihovog samopouzdanja. No, svatko za sebe ima odgovornost ulagati u sebe i odnose koji su mu povjereni. Očevi jednako tako mogu i trebaju odgajati, mijenjati pelene, igrati se, podučavati, kuhati, čistiti i raditi sve ono što se stereotipno smatralo „ženskim“ poslovima. U tome je trebala ležati jednakost spolova, „prosvjetljenje“ koje bi dovelo do promjene načina razmišljanja u umovima žena kao i u umovima muškaraca. Nažalost, čini se kao da se dogodilo upravo suprotno te su žene u želji da pokažu svoju važnost otišle korak dalje te uzele na sebe terete koji su ponekad preteški. Muškarci kao prirodni vođe neće se razviti bez osobe (žene) koja je stvorena da bi bila pomoćnica. Pomoćnica, a ne potlačeni sluga, jednaka onome kome pomaže. Sveto Pismo navodi: „*Zatim je Bog rekao: » Nije dobro da čovjek bude sam. Načinit ću mu pomoćnicu koja mu pristaje. «*” (Postanak 2:18). Dok je stvarao svijet, Jahve Bog, šest je dana svaku stvorenu stvar nazvao: dobrom, no kada je stvorio čovjeka stvorio ga je s nedostatkom, bio je sam. Samoću je Bog nadomjestio tako što je od čovječjeg rebra načinio prikladnu pomoćnicu, tj. ženu. Dakle nema mjesta uzdizanju jer se navodi: „*Zato*

je Bog učinio da čovjek padne u dubok san (...), izvadio **(mu)** jedno **rebro** i to mjesto zatvorio mesom. Od **rebra** (...) Bog je načinio ženu (...).” (Postanak: 2:21-22). Ako ćemo uzeti u obzir da je ovo sveta knjiga nadahnutu Duhom Božjim sami možemo zaključiti da stereotipi, predrasude i tome slično zapravo nisu utemeljeni ni opravdani. Svaki spol ima zasebnu ulogu, ali se svaka ta uloga isprepliće i nadopunjava.

3. Utjecaji stereotipa na odabir učiteljske profesije

Prije nego krenemo dalje s predrasudama i zakoračimo na temu predrasuda unutar učiteljske profesije, započet ćemo sa samom definicijom predrasude. Prema Hrvatskoj enciklopediji predrasuda se definira kao: „Unaprijed stvoren pozitivan ili negativan sud i uvjerenje o nekom ili nečem. Takve su prosudbe najčešće neopravdana pojednostavnjenja i osiromašenja svojstava i osobina pripadnika neke soc. skupine ljudi” (www.enciklopedija.hr). Nadalje, predrasuda je: „stajalište o pojedincu ili skupini utemeljeno na stereotipima” (<http://struna.ihij.hr/>).

U engleskom se rječniku Cambridge riječ predrasuda (*prejudice*) definira kao: „Nepošteno i nerazumno mišljenje ili osjećaj, posebno ako je formirano bez dovoljno promišljanja ili znanja” op.pr. (www.dictionary.cambridge.org).

Uđemo li dublje u problematiku predrasuda možemo vidjeti da je to kompleksniji pojam od onoga kako se to po definiciji čini. Premda se predrasude smatraju utemeljenima primarno po socijalnim odnosno društvenim stavovima i uvjerenjima, Maričić (2009) navodi da je emocionalna (afektivna) komponenta naglašena kod formiranja predrasuda te da se one očituju preko biheviorističke (ponašajne) komponente. Uz afektivni i bihevioristički postoji i kognitivni aspekt predrasude. Kognitivni aspekt odnosi se na stereotipna razmišljanja o pojedinim vanjskim skupinama, afektivni se odnosi na odbojnost prema nekome ili nečemu, a bihevioristički aspekt nam govori o ponašanju zasnovanom na diskriminaciji pojedinih skupina (<http://struna.ihij.hr/>).

Predrasude se formiraju od najranije dobi. One najčešće zadiru u pitanja spolnosti, autoriteta, etničkih skupina, invaliditeta, tjelesne građe, financijskog stanja i dr. Budući da se djeca njima služe kako bi si olakšala socijalizaciju i prilagodbu u svijet u kojem odrastaju, njihove predrasude često nemaju negativnu konotaciju kao što je to slučaj u

odraslih. No, i odrasli i djeca njima se služe kako bi smanjili anksioznost i strah od nepoznatog. Unaprijed definirani obrasci i paradigme pomažu nam opstati u svijetu i na neki način očuvati svoj identitet i pripadnost skupini koje smo dio. Jedna od osnovnih potreba svakog ljudskog bića je socijalni i društveni kontakt, voljeti i biti voljen, pripadati i imati nekoga tko nam pripada i koga nazivamo svojim. Time se djeca, koja se oko pete godine suočavaju sa svijetom oko njih i shvaćaju da se razlikuju od drugih te da se drugi razlikuju od njih samih, bore za svojevrsni opstanak i bijeg iz egocentrizma (Maričić, 2009).

3.1. Rodne predrasude

Nažalost mnogi stereotipi i predrasude postanu esencijalni dio stavova osobe i njezinog načina razmišljanja. Već smo prethodno naveli neke od poznatih predrasuda i stereotipa povezanih s majčinstvom, očinstvom i raspodjelom poslova na muške i ženske. Smatramo da su rodne predrasude i stereotipi najzastupljeniji. Primjerice, za ženu koja je lijepa često se smatra da ima manje intelektualne sposobnosti ili se pak muškarac koji pomaže u obavljanju kućanskih poslova i brige oko djece popularno smatra „papučarom”. Sva se ta uvjerenja prenose s roditelja na djecu čak i ako roditelj nikada sam nije iskazao svoju predrasudu (Maričić, 2009), a budući da znamo kako je dokazano učenje po modelu, nije neshvatljivo da djeca u ranoj dobi primaju predrasude i stereotipne obrasce ponašanja i mišljenje od malih nogu i od roditelja s kojima su najpovezaniji. Nadalje, valja se osvrnuti i na podatke iz Tablice 1 gdje možemo vidjeti da je prosjek muških studenata na učiteljskim fakultetima u Hrvatskoj manji od 4%. Taj nam podatak najbolje prikazuje stereotipe povezane s učiteljskom strukom. Budući da su majke smatrane kompetentnijima za odgoj i brigu o djeci nego što su to očevi, to se viđenje samo preslikalo i na školski sustav. Ponovno se tu pogađa muškarce kao neosjetljive, grube i manje bitne u procesu odgoja i obrazovanja djeteta, ali se također ne daje pravo ženi da bude stroga, stabilna, i da provodi disciplinu kada je i ako je to potrebno budući da se nju smatra *nježnijim* ili *slabijim* spolom. Mišljenja smo da ovdje dolazi ne samo do stereotipa povezanih s rodnom i spolnom već i predrasuda koje se tiču samoga školstva; » *škola se više smatra kao odgojna, a manje kao obrazovna ustanova* «. Pasivna diskriminacija

muškaraca utjecala je na njihovo polagano, ali sigurno susprezanje od stereotipnih „ženskih” zanimanja pa je danas čudno čuti da u vrtiću radi *tetak* ili da u bolnici ne sretnemo medicinsku sestru već tehničara. Nasuprot tome, sve više vidimo različite programe koji potiču ženu na odabir stereotipno muških profesija kao što su automehaničar, strojar, vozač kamiona ili javnog prijevoza, dok ne vidimo da se išta radi po pitanju poticanja muškaraca da se okrenu, npr. društvenim i humanističkim znanostima u kojima su muškarci u velikom deficitu. Istraživanja pokazuju da su 80-90% ukupno zaposlenih u domeni zdravstva, obrazovanja i socijalne skrbi žene dok su u profesijama kao što su inženjerstvo, građevina i proizvodnja 60% i više zastupljeni muškarci. Time možemo zaključiti da se odabir profesije uvelike oslanja na rodnu podjelu i percepciju iste. Upravo to dovodi to nesrazmjera u zastupljenosti spolova na pojedinim poslovima. Valja napomenuti da muškarci, zaposleni u većinski zastupljenim ženskim profesijama, imaju prednost pri zapošljavanju te ih kolektiv bolje prihvaća. Nadalje, istraživanja su pokazala da postoji razlika između muškaraca koji biraju profesije povezane s društvenim pitanjima i problemima i onih koji biraju tipično muške struke. Tako naprimjer, studenti koji upisuju studije humanističkih i društvenih znanosti često su orijentirani na poboljšavanje intelektualnih sposobnosti okrećući se kulturi, čitanju i usavršavanju općenito (Ćosić, 2018:211).

4. Utjecaj motivacije na odabir učiteljske struke

Premda razlike između spolova postoje i neizbježno je primijetiti da se osim fizičkih razlika očituju i one psihološke. Nedvojbeno, volja za obavljanjem nekoga posla, popularno znana kao *motivacija*, manifestira se različito kod svakog pojedinca pa tako se i različite razine motiviranosti očituju između muškaraca i žena (Preuzeto: enciklopedija.hr/).

Ćosić (2018:212) navodi da muškarci koji biraju profesije u kojima je cilj i svrha prvenstveno pomoći drugome mogu biti različito motivirani za odabir iste:

1. Intrinzična motivacija za rad
2. Nemogućnost zapošljavanja na nekom drugom radnom mjestu
3. Želja za promjenom dosadašnje, tradicionalne muške, profesije i napredovanjem u karijeri.

Potom, Kuzijev i Topolovčan (2013:126,127) navode listu glavnih razloga za odabir konkretno učiteljske profesije, a to su:

1. Altruistički razlozi
2. Intrinzični razlozi
3. Ekstrinzični razlozi

Altruistički razlozi predstavljaju motivaciju za pružanjem pomoći djeci u obrazovanju te se odnose i na važnost učiteljskog zanimanja u samom društvu. Intrinzični se razlozi pak odnose na učitelja koji zadovoljstvo pronalazi u sebi samome, u vlastitoj želji za radom te učeničkim postignućima. Vanjski (ekstrinzični) čimbenici također mogu biti motivacija za rad učitelja kao što su ljetni praznici ili „kratko” radno vrijeme.

Dakako, nisu to jedini razlozi motiviranosti učitelja za ovu profesiju. Tu su i društveni status, plaća, sigurnost posla, mnogo slobodnog vremena za druženje, hobije i obitelj, praznici, ali i želja za poučavanjem, za ostvarivanjem pozitivnog utjecaja na djecu

i njihovu budućnost, poboljšanje društva itd. No, bitno je spomenuti da se svaki budući učitelj suočava s mnogo obeshrabrenja i prije samog upisa studija. Naš je stav da se svaki budući učitelj kroz vlastito, primarno i sekundarno, obrazovanje suočava s mnogo neprilika, uspona i padova te da iz prve ruke može vidjeti što je to školstvo i kakav je odnos prema učiteljima te kakav je odnos učitelja prema djeci. Također, prije upisa na tercijarni stupanj obrazovanja svatko se mora zapitati je li to ono što želim i koji su moji motivi odabira tog zanimanja. Budući da smo se i sami našli u toj poziciji, svjesni smo, jer smo to iskusili na vlastitoj koži, što to znači obeshrabrenje jer društvo nameće svoje stavove o učiteljskoj profesiji kao potplaćenju, zamornoj, nezahvalnoj, frustrirajućoj i sl. Takvi stavovi uvelike guše htijenje i volju koju osoba ima, ali ako se ta „kriza” nadvlada budući učitelj ili učiteljica može realnije vidjeti svoje motive i razloge upisa na učiteljski studij budući da je velika razina intrinzične motivacije zaista potrebna kako bi se ovu profesiju obavljalo pošteno i kvalitetno.

4.1. Motivacija i sagorijevanje na poslu

Ono što bi dakako moglo stvarati problem je sklonost preopterećenju i sagorijevanje. Kuzijev i Topolovčan, (2013: 129) prema Martinko (2009) navode kako su učitelji, doktori, psiholozi i sl. najviše izloženi sagorijevanju jer im je stalni kontakt s ljudima u opisu zanimanja. Razlozi koji dovode do sagorijevanja mogu biti višestruki, ali ovdje navodimo sedam izvora stresa kod učitelja:

1. nedovoljna motiviranost samih učenika za rad
2. pomanjkanje discipline u razrednom odjelu zbog neposlušnih ili problematičnih učenika
3. promjene u organizaciji, planiranju, programu i kurikulumu
4. nepovoljni radni uvjeti i manjak sredstava za rad
5. ograničavajući faktor vremena, premalo vremena za sve zadane zadatke
6. kolegijalna netrpeljivost
5. društveni status

Također, sagorijevanje na poslu možemo podijeliti u tri kategorije:

1. emocionalnu iscrpljenost
2. poremećaj vlastite osobnosti (depersonalizacija)
3. nedovoljno osobno postignuće

Emocionalnu iscrpljenost prati osjećaj istrošenosti što dovodi do pomanjkanja želje i motivacije za radom. Depersonalizacija upućuje na stanje osobe koja nema više empatije, želje, motivacije za pomoći onima kojima pomoć treba te živi bez emocije prema svojoj okolini potpuno ravnodušna. Nedovoljno osobno postignuće se također manifestira kroz smanjenje volje za radom zbog osjećaja preopterećenosti i smanjenog samopoštovanja. Rezultati istraživanja pokazuju da premda nema značajne razlike između muških i ženskih učitelja, muški su učitelji ipak skloniji sagorijevanju na poslu od žena. No, ne utječe samo spol na razinu sagorijevanja. Radno iskustvo također može utjecati na količinu stresa i nošenje s istim. Učitelji s radnim stažem manjim od 10 godina češće su izloženi sagorijevanju na poslu od učitelja koji imaju višegodišnje iskustvo. Želja da se učenici kasnije bave učiteljskom profesijom ujedno donosi promjenjive razine sagorijevanja. Učitelji koji imaju izraženiju želju da njihovi učenici postanu učitelji lakše se nose sa stresom, od onih koji tu želju nemaju (Kuzijev, Topolovčan, 2013:130). Mišljenja smo da taj podatak može biti dvojako shvaćen. Prvo, ako pojedini učitelj nema želju da njegovi učenici odaberu istu struku to ne mora biti zato što on svoju profesiju ne voli, već zato što mu nije u cilju da učenici postanu ono što on želi već ono što oni žele i ono za što su stvoreni. Kvaliteta pravog učitelja ne leži samo u znanju i pružanju informacija već i u interpersonalnim vještinama kojima se služi kako bi bolje surađivao s učenicima i u njima prepoznao sve njihove kvalitete, ali i nedostatke te im pomogao kako da se oblikuju u ljude pune samopouzdanja, suosjećanja i humanosti, poštujući same sebe, ali i one oko sebe.

Drugo razumijevanje daje pozornost učiteljevoj privrženosti prema profesiji koju obavlja, ljubavi prema poučavanju, želji da se djetetu pruži najbolje moguće obrazovanje i na taj način možda ga motivira za isti smjer, ali opet s dozom suptilnosti i nenametljivosti. Svatko na kraju bira i svatko je na kraju odgovoran za donošenje svojih odluka. Mi kao učitelji možemo usmjeriti djecu na „pravi put“, ali ne možemo se koristiti kontrolom,

zastašivanjem ili bilo kakvim drugim destruktivnim obrascima ponašanja kako bi u svojim učenicima oblikovali nešto što mi želimo, a što nije nužno dobro i ispravno za njih same.

4.1.1. Razine sagorijevanja kod učitelja razredne i predmetne nastave

Nadalje, ako pogledamo istraživanja rađena na uzorku učitelja razredne i nastavnika predmetne nastave rezultati pokazuju da visoka razina sagorijevanja nije čest slučaj, no postoje razlike. Učitelji razredne nastave doživljavaju manju dozu stresa od nastavnika predmetne nastave ponajviše zbog većeg zadovoljstva odabrane profesije. Zadovoljstvo vlastitim poslom smanjuje emocionalnu iscrpljenost, depersonalizaciju te pomanjkanje osobnog postignuća (Kuzijev i Topolovčan, 2013:130). Stava smo da do razlike u (ne)zadovoljstvu poslom između učitelja razredne nastave i nastavnika predmetne dolazi zbog razlike u programu školovanja jednih i drugih. I jedni i drugi školuju se pet godina, ali vjerujemo da postoji velika razlika što se tiče same motivacije pri upisu na pojedini studijski smjer. Učitelji razredne nastave uvelike su motivirani samim djetetom. Centar struke je dijete i sve što radimo znamo da radimo kako bismo na svojevrsan način služili djetetu. Studijski program je stoga tako i osmišljen. Kolegiji koji se bave djetetom kao što su pedagogija, didaktika, socijalna pedagogija, psihologija, dječja literatura, brojne metodike, stotine sati stručne prakse, deseci samostalno održanih sati u različitim školama pred profesorima i studentskom grupom nemjerljiva su prednost koju možda nemaju studenti koji se školuju kako bi postali nastavnici pojedinog predmeta. Iako se pedagogija i didaktika slušaju i na studijima za pojedine predmete, to je u značajno manjem omjeru, prije svega jer se studente kroatistike, biologije, fizike ili kineziologije školuje da budu eksperti u svom polju. To je naravno od velike važnosti, ali se ne pridaje jednaka pozornost potrebama učenika. Kao primjer toga proučili smo izvedbeni plan zagrebačkog Filozofskog fakulteta, studij kroatistike (www.ffzg.unizg.hr/).

Ovime ne želimo kritizirati nikoga već osvijestiti možda još jedan od čimbenika smanjene zainteresiranosti za nastavničku ili učiteljsku profesiju. Tako se na preddiplomskom studiju kroatistike nigdje ne uključuje psihologija, pedagogija ili metodika. Tek u prvom semestru diplomskoga studija vidimo metodiku, didaktiku i

psihologiju. To je logično jer se tek na diplomskom smjeru studenti opredjeljuju za nastavnički smjer. Na posljednjoj godini studija studenti imaju stručnu praksu od 100 sati (50 sati u osnovnoj i 50 sati u srednjoj školi) te moraju održati 20 sati (10 sati u osnovnoj, 10 sati u srednjoj školi) i dva diplomatska sata. To nije zanemariv podatak i definitivno studentima daje veliku priliku za učenje, ali u odnosu na učiteljski smjer koji do pete godine ima odrađeno bar 350 sati školske prakse plus različite manifestacije, događanja, skupove, festivale i projekte, možemo zaključiti da je nastavničkom smjeru potrebno dodatno pojačanje praktičnog dijela nastave. Naravno, isto bi se moglo učiniti i na učiteljskim smjerovima budući da su promjene uvijek dobro došle (<https://fooz.unipu.hr/>). Ako se više pozornosti da samom predmetu tada u fokusu nemamo dijete već predmet čija se struktura, definicija i srž ponekad cijeni više od same djetetove potrebe. Nismo isključivi i ne mislimo da je takvo stanje sa svim nastavnicima već nudimo mogući razlog njihova problema. Također, većina se studenata opredijeli za nastavnički smjer budući da će se tako lakše zaposliti nego da ostanu samo u domeni znanosti. To naravno dovodi do stresa i nezainteresiranosti za posao jer preduvjet rada s učenicima je ljubav prema djetetu i njegov boljitak.

4.1.2. Ostali čimbenici sagorijevanja učitelja

Domović, Martinko i Jurčec (2010) provele su istraživanje u kojemu je cilj bio ispitati hrvatske učitelje o njihovom viđenju sagorijevanja na poslu u odnosu na radno mjesto (razredna ili predmetna nastava), demografske čimbenike te samopoštovanje. U istraživanju je sudjelovalo 299 učitelja od čega je veći postotak žena (69,3%) u odnosu na muškarce kojih je 30,7%. Konačni rezultati pokazuju direktnu povezanost sociodemografskih obilježja i samopoštovanja u odnosu na sagorijevanje na radnom mjestu. Nisko samopoštovanje ide ruku po ruku s visokom razinom emocionalne iscrpljenosti i depersonalizacijom. Nadalje, zanimljivi podatci dobiveni ovim istraživanjem pokazuju i da su muški učitelji skloniji sagorijevanju na poslu u odnosu na njihove kolegice. Promatrajući stopu zastupljenosti žena u učiteljskoj profesiji nije iznenađujuća činjenica to što muškarci doživljavaju više stresa jer se od njih očekuje više. Uz to i odabir profesije ima veliku ulogu u (ne)pojavlivanju sagorijevanja. Kao i u bilo kojoj profesiji isto

pravilo vrijedi i za učiteljsku. Učitelji koji su se izjasnili da nisu zadovoljni svojom strukom, da imaju prevelika opterećenja radeći u istoj, oni koji su profesiju odabrali s krivim predodžbama profesije kao one koja pruža sigurnost, više vremena, manje rada, učitelji kojima učiteljski studij nije bio prioritet, koji nisu ekstrinzično motivirani za rad, oni koji imaju stav da njihov status u društvu nije povoljan i da donose mali doprinos društvu ili čije sposobnosti poučavanja nisu na visokim razinama, skloniji su sagorijevanju na poslu.

Ovi rezultati mogu nam uvelike pomoći kada proučavamo učiteljsku profesiju i sve njezine povoljne i manje povoljne aspekte. Naš stav je da bi se svaki student koji odabire učiteljsku profesiju najprije trebao dobro raspitati o tome u što ulaže svoje vrijeme, novac i trud, jer znamo da pet godina života nije malo da bi ih se ulagalo u nešto što istinski ne volimo i ne želimo raditi kasnije u životu. Financijska sigurnost velika je komponenta i motivacija te razlog zbog kojeg radimo i zapošljavamo se. Svi trebamo novac s kojim ćemo priskrbiti za vlastite potrebe, ali i za potrebe svoje obitelji i u tome nema ništa krivo. No, svaka profesija koja se ne radi s puno ljubavi, a ponajviše one koje se bave pomaganjem i unaprjeđivanjem društva i pojedinca pogotovo, teško se može obavljati kvalitetno i na obostranu korist primaoca i pružatelja usluge.

5. Metodologija istraživanja

Za provedbu istraživanja odlučili smo se koristiti metodom intervjuiranja. Intervjuiranje je, uz anketiranje, vrlo čest odabir istraživača koji se bave humanističkim ili društvenim znanostima. No, nije isključivo te se može primijeniti i na ostalim znanstvenim područjima. Ono se od običnog razgovora razlikuje po strukturi i cilju, a kako navodi Zelenika (1998), intervju se još i smatra „usmenom anketom”, te je svaki intervju zapravo razgovor s posebnom namjenom. Razlika između intervjua i ankete leži u tome što se intervju izvršava pod stalnim prisustvom istraživača koji postavlja pitanja ispitaniku, dok kod provođenja ankete to ne mora biti slučaj, tj. ispitanik i istraživač ne moraju biti u isto vrijeme na istom mjestu dok se provodi anketiranje. Još jedna razlika leži u tome što se podaci u intervjuu ne prikupljaju pismeno kao što je slučaj u provođenju ankete. Maksimović i Macanović (2017:177) navode kako intervju kao metoda istraživanja služi da bi se prikupili podaci kao što su mišljenja, osobni doživljaji i stavovi, želje, emocije i sl. koje drugim metodama istraživanja teško možemo prikupiti. Ovom metodom lakše dobivamo osobnu perspektivu ispitanika o pojedinoj temi koju istražujemo, no često direktno sudjelovanje istraživača može utjecati na slobodu davanja odgovora ako se ispitanik ne osjeća opušteno ili ugodno tijekom razgovora i iznošenja vlastitih stavova. Takav bi se problem trebao riješiti jasnim definiranjem intervjua kao znanstvenog razgovora kako navodi Zelenika (1998:377). Načelo po kojem se vodi intervju podrazumijeva da se podaci dobiveni intervjuiranjem ne smiju koristiti za nikakve druge svrhe protiv ispitanika ili nekoga drugoga, osim za promidžbu i pospješenje znanosti za koju se podaci i prikupljaju. To je još jedan od pokazatelja diferencijacije uobičajenog razgovora i intervjua. Svaki intervju je točno zacrtan te se pitanja postavljaju prema unaprijed utvrđenim kriterijima dok kod običnog razgovora nema tako striktno strukture već ga karakterizira spontanost, što kod intervjua nije slučaj. Nadalje, u uobičajenom razgovoru nema podjele uloga dok kod metode intervjuiranja točno znamo tko vrši koju funkciju, odnosno znamo tko je ispitivač, a tko ispitanik. Također, psihološka komponenta intervjua se uvelike razlikuje od uobičajenog govora. Intervju često ima ton koji iskazuje strah, sumnju, napetost i tome slične emocije.

5.1. Ciljevi istraživanja

Metodom intervjua htjeli smo na različitim ispitanicima primijeniti ista pitanja kako bi dobili presjek stavova o učiteljskoj profesiji iz perspektive tri različite generacije učitelja. Ispitali smo tri muškarca različitih godina te različite duljine radnog staža. Ispitali smo njihove stavove, mišljenja, motivaciju i njihova viđenja trenutnih zbivanja vezanih za pandemiju virusa COVID-19 te nedavnog štrajka prosvjetnih radnika koji je obilježio 2019. godinu, a i općeniti školski sustav od osnutka nezavisne države Hrvatske. Cilj nam je bio polustrukturiranim intervjuom postići što opušteniju i iskreniju atmosferu kako bismo dobili što pouzdanije odgovore na pitanja od svakog ispitanika ponaosob, ali da se u isto vrijeme ne udaljavamo previše od same srži intervjua. Svakog smo ispitanika pojedinačno ispitali te ispitanici ni u kakvom slučaju nisu bili povezani jedni s drugima niti su njihovi odgovori utjecali na odgovore drugih ispitanika. Istraživanje je provedeno u razdoblju od svibnja do lipnja 2020. godine.

5.2. Vrste intervjua

Zelenika (1998) navodi da intervju možemo podijeliti na nekoliko osnovnih vrsta, a to su: slobodni, standardizirani, grupni i individualni. Stanić (2015) pak navodi tri metode intervjuiranja, a to su: strukturirani, polustrukturirani i nestrukturirani intervju.

Slobodni ili nestrukturirani intervju podrazumijeva puštanje ispitanika da slobodno komunicira o svojim mišljenjima, stavovima, osjećajima itd. kako bi se oslobodio psiholoških ili bilo kakvih pritisaka koji mogu utjecati na kvalitetu i iskrenost u davanju odgovora. Takva se metoda koristi u slučajevima kada želimo ući dublje u problem koji istražujemo te u značajnoj mjeri liči na uobičajen razgovor (Zelenika,1998:378). Nedirektni intervju, kako se još naziva, karakteriziraju i nedefinirana pitanja i nestrukturiranost sadržaja i slijeda pitanja. U suštini se potpuno razlikuje od strukturiranih intervjua gdje je točno određen slijed i sadržaj svih pitanja te se ispitivač strogo drži utvrđene strukture. U nestrukturiranom, slobodnom intervjuu ispitivač tek s nekoliko pripremljenih pitanja radi lakšeg uvođenja u temu započinje razgovor koji odiše neformalnošću i tempom koji ne dirigira ispitivač nego ispitanik (Stanić, 2015:21).

Standardizirani ili strukturirani intervju upravo je suprotan od slobodnog intervju kojeg smo prethodno opisivali. Najčešće se ova vrsta intervju koristi kada je potrebno potvrditi unaprijed postavljenu hipotezu zbog svoje striktno forme koja ne dopušta previše odstupanja od unaprijed postavljenih pitanja (Žentil Barić, 2016:28).

Grupni intervju, kako i sam naziv govori, je intervju namijenjen za ispitivanje grupe ljudi koja optimalno sadrži 10 do 12 ispitanika. Veći bi broj ispitanika stvorio buku i moguće ometanje te smanjio kvalitetno prikupljanje podataka. Najčešći problemi grupnih intervju leže u nemogućnosti ispitivača da ovlada skupinom, različitosti između samih ispitanika kao što su stupanj obrazovanja ili društveni status. Nehomogenizirane skupine sklonije su razilaženju mišljenja čime se stvara mogućnost nekvalitetnog prikupljanja podataka ili čak dolazi do potpunog neuspjeha samog intervju (Zelenika, 1998:378). Individualni intervju se spominje kao najčešći oblik intervjuiranja. Koristi se u intervjuiranju samo jedne osobe čime se postiže kvalitetnije prikupljanje podataka te se ostvaruje veća preciznost. Po svojoj formi nalikuje slobodnom i standardiziranom tipu intervju. (Zelenika, 1998:378).

Prethodno smo još naveli i polustrukturirani intervju. On nalikuje na strukturirani tip intervju, ali se razlikuje po stupnju striktnog provođenja prethodno sastavljenih pitanja. Dok se kod strukturiranog intervju postavljaju točno utvrđena pitanja od kojih se ne odstupa ni desno ni lijevo, polustrukturirani tip nema strogu formu pitanja već pitanja postavljaju u obliku tema za razgovor. Tom formom postiže se opuštenost i sloboda ispitanika da bez straha iskaže svoje stavove i mišljenja, a da se pri tome ne gubi struktura koja ispitivaču služi kako bi lakše vodio intervju (Žentil Barić, 2016:23). Ispitivač tijekom dijaloga ima zadatak dopustiti ispitaniku da se jasno izrazi, a da pri tome ne odstupa previše od unaprijed određenih pitanja (<http://struna.ihj.hr/>).

5.2.1. Prednosti i nedostaci metode intervjuiranja

Sve znanstvene metode istraživanja imaju svoje jake i slabe strane pa tako i intervju. U ovome ćemo poglavlju nabrojiti neke od njih. Krenimo najprije od jakih, odnosno pozitivnih strana intervjuiranja. Tijekom provođenja intervjuja ispitivač se s ispitanikom nalazi oči u oči što pomaže ispitivaču prepoznati s kakvim se osjećajima ispitanik možda bori, koju razinu straha osjeća, prepoznati znakove neverbalne komunikacije i slično. Također ispitivač ima bolji uvid u ispitanikove osjećaje i stavove o određenoj temi, lakše dolazi do podatka koji ga zanima jer je izvor dostupniji, a može i lakše pojasniti pitanje ispitaniku. Sami ispitanici više su uključeni u intervju i bolje surađuju nego što je to slučaj kod provođenja anketa. Također jedna prednost intervjuja za razliku od anketa je ta što se ovom metodom može ispitati i one skupine populacije koje nisu pismene, kako navode Maksimović i Macanović (2017:182). Između ostalog, prilikom provođenja intervjuja zbog lakše socijalne interakcije postiže se viša razina povjerenja i iskrenosti između ispitanika i ispitivača.

Kao nedostatke intervjuja navodi trošak vremena i novca budući da se za svaki intervju treba izdvojiti posebno vrijeme u odnosu na anketiranje gdje se u isto vrijeme mogu prikupljati podaci od veće skupine ispitanika, a s time obrada prikupljenih podataka ponekad nije laka. Budući da rezultati uvelike ovise o samim ispitivačima, ispitivači se moraju dobro pripremiti za svaki pojedini intervju; kvalitetno proveden intervju uvelike ovisi o vještini ispitivača (Zelenika, 1998). Nedostaci intervjuja očituju se i time što ispitanici mogu dati odgovore koje ispitivač želi čuti, a koji nisu nužno istiniti ili se razlikuju od njihovih osobnih stavova. Stoga se često prilikom intervjuiranja ispitanici suočavaju s odbijanjem intervjuiranja zbog straha od snimanja ili zapisivanja njihovih odgovora. Dakle, nije jedino kvalitetno pripremljen ispitivač odgovoran za dobro odrađen intervju već i sam ispitanik te njegova spremnost na suradnju. I način zapisivanja i bilježenja podataka može utjecati na intervju. Često se podaci izgube ako je jedina metoda kojom se ispitivač služi papir i olovka, stoga se predlaže i snimanje radi veće sigurnosti zadržavanja veće količine potrebnih podataka. Još jedan faktor koji može utjecati na intervju je odabir samog trenutka provođenja intervjuja. Nadalje, subjektivnost istraživača u bilo kojem aspektu također može utjecati na ispitanika. Svaki istraživač subjektivnošću svojih stavova i

pogleda iz određenog kuta može utjecati na formuliranje odgovora prilikom zapisivanja istoga tako što će jedan dio prihvatiti, a drugi, manje drag, odbaciti. Isto tako, ako je istraživač bolje upoznat s temom nego ispitanik, on postavljanjem pitanja može utjecati na ispitanika na način da od njega dobije odgovor koji potkrepljuje ili potvrđuje početnu hipotezu. Istraživač s višom razinom obrazovanja i boljim intelektualnim sposobnostima (interpersonalna, intrapersonalna inteligencija) također može svojim stavovima utjecati na ispitanike, pogotovo ako ispitanik nije dovoljno upoznat s problematikom koja se ispituje. Svojim stavovima i ponašanjem istraživač može utjecati na razinu spremnosti ispitanika na suradnju, te ispitanik može reagirati povlačenjem u sebe potaknut strahom ili nelagodnom. Jedan od načina kako se u znanstvenim istraživanjima postiže objektivnost i pouzdanost je zasigurno provjera podataka iz drugih izvora, ponavljanje istraživanja ili jednostavno uspoređivanje rezultata istraživanja s već dobivenim rezultatima nekom drugom istraživačkom metodom. To se naravno može primijeniti i u metodi intervjuiranja kako bi se postigla točnost i pouzdanost istoga. Isto tako ispitivač treba biti pripremljen za mogućnost *halo-efekta*, pojave koju karakterizira zaključivanje o tuđoj osobnosti i karakteru na temelju vanjskih karakteristika i svojstava. Kada se prvi puta susreće s ispitanikom, intervjuer treba ostaviti što bolji dojam (Zelenika, 1988).

5.3. Upitnik intervjua

Pitanja koja smo postavljali ispitanicima glasila su:

- 1) Zbog čega ste odabrali profesiju učitelja razredne nastave?
- 2) Biste li ponovno izabrali istu profesiju?
- 3) Kako se status učitelja danas razlikuje od statusa koji su učitelji imali nekad među učenicima, njihovim roditeljima, kolegama i društvom općenito? Smatrate li da se nešto po tom pitanju promijenilo od nedavnog štrajka?
- 4) Što mislite koji je uzrok smanjenja broja muških učitelja razredne nastave? Zašto je to postalo većinski žensko zanimanje?
- 5) Na koji način biste potaknuli muškarce da se opredijele za ovo zanimanje?
- 6) Vaše mišljenje o *online* nastavi? Kako se snalazite u radu s istom te što mislite kako tehnologija utječe na budućnost školstva?

5.4. Rezultati istraživanja

Ispitanik A, pet mjeseci do umirovljenja

1) Zbog čega ste odabrali profesiju učitelja razredne nastave?

Završio sam školu za tokara u Rijeci te sam radio u tvornici oružja, motora i kamiona *Torpedo*. Radio sam poslove koji su imali veliku odgovornost, ali su plaće bile mizerne. Nisam si mogao priuštiti ništa, a sve je skupo koštalo, hrana, stan i ostalo. Nisam imao vremena izlaziti, a tada sam bio mlad. Razgovarao sam sa šefovima, ali nisam naišao na razumijevanje i nisam više mogao čekati da se stvari promijene. Jedan dan je gospođa Branka, na tokarskom stroju pored moga, izgubila ruku do lakta. Kada sam to vidio, isti sam dan dao otkaz i otišao tražiti drugi posao. Nisam želio ostati na mukotrpnom poslu i raditi u strahu. Potom sam se vratio kući u rodni Otočac. Raspitivao sam se kod ravnatelja škole koju sam pohađao što bih mogao upisati, koji fakultet završiti. On me je uputio na Pedagošku akademiju. Rekao mi je da će provjeriti i javiti mi što trebam učiniti i koje uvjete ispuniti da bih se mogao upisati i tako je i bilo. Nakon nekog vremena nazvao me je i ja sam se upisao na akademiju. Premda je moj motiv za ovu struku bio bijeg od posla kojeg nisam želio raditi kasnije sam se zaljubio u ovu profesiju i nikada nisam požalio što sam je odabrao.

2) Biste li ponovno izabrali istu profesiju?

Bih, ali samo razrednu nastavu. Često sam se susretao s učenicima s posebnim potrebama te sam se odlučio završiti i defektologiju koja se onda studirala u Zagrebu zajedno s razrednom nastavnom, ali sam odustao od toga i vratio se u Otočac gdje mi je bila obitelj.

3) Kako se status učitelja danas razlikuje od statusa koji su učitelji imali nekad među učenicima, njihovim roditeljima, kolegama i društvom općenito? Smatrate li da se nešto po tom pitanju promijenilo od nedavnog štrajka?

Danas je to potpuno drugi nivo odnosa. Nikada učitelj nije bio strah i trepet, nismo dobivali nikakve poklone i darove, ali se cijenio učiteljev težak posao. Djeca nisu prigovarala, a roditelji još manje. Danas je to drukčije, roditelji, bake ili djedovi dođu na informacije i odmah brane dijete, a prije su slušali što imam za reći te smo razgovarali i zajednički pokušali doći do rješenja za dobrobit djeteta. Sada mi se zna dogoditi da učenici, kojima sam četiri godine bio učitelj i s kojima sam se trudio, kada me sretnu ni ne pozdrave. Ne živim ja od pozdrava, ali mislim da je to odraz kulture. Problem je i u tome što se danas živi ubrzano. Roditelji nemaju dovoljno vremena da se posvete djetetu te očekuju da dijete sve napravi u školi. Učitelj pak nema dovoljno vremena raditi individualno s djetetom, a programi su neprilagođeni uzrastima. Čitalačke sposobnosti su učenicima jako slabe jer bježe od čitanja, danas su djeca vizualna. Sada je učiteljima prilično teško i s djecom, roditeljima i okolinom. Teško je nositi se s tim promjenama. Što se štrajka tiče mislim da nije ni pomogao niti odmogao. Plaća je nešto veća, ali drugo se manje-više nije promijenilo. Učitelji su dokazali da se mogu izboriti za veće plaće, ali ako država nema novac ne može ga ni dati.

4) Što mislite koji je uzrok smanjenja broja muških učitelja razredne nastave? Zašto je to postalo većinski žensko zanimanje?

Jer je to frustrirajući posao, e-dnevnicima su veliki posao i administracija općenito. Trenutno radim u produženom boravku i vidim da učiteljice u razrednoj nastavi imaju toliko gradiva koje ne stignu obraditi.

Kada govorimo o muškarcima, oni koji žive u priobalju i o gradovima koji žive od turizma i mora, jedan će muškarac svugdje zaraditi svoju plaću i to veću od one učiteljske. Uz to, dok sam radio, uvijek sam se vraćao kući i razmišljao jesam li dijete mogao bolje ocijeniti? Jesam li ja osjetio to dijete? Jesam li ispravno postupio i je li ga moj postupak povrijedio? Taj posao nije jednostavan jer radimo sa živom materijom, s ljudskim bićem, a to je velika

odgovornost koju mnogi ne žele. Negdje drugdje mogu zaraditi veću plaću s manje odgovornosti.

5) Na koji način biste potaknuli muškarce da se opredijele za ovo zanimanje?

Danas učiteljsko zanimanje ne može raditi nitko tko ne voli ljude i djecu jer se ne može platiti novcem, samo s ljubavi koju djeca uzvrate. Oni vrate svu tu ljubav mnogo više nego što daš ako im se znaš prilagoditi. Jer si veći, ti si poglavica. I ti isto plačeš kad oni plaču, smiješ se kad se oni smiju, a oni znaju dokle smiju ići jer si im to ti pokazao svojim djelima. Dijete na licu osobe vidi kakav je čovjek. Ne mora to biti ne znam kakav čovjek, ali oni osjete jesi li im prijatelj i čime zračiš, kako se ponašaš, tvoj stav tijela, tvoje gestikulacije, tvoj pristup, a kome nije stalo do toga ne može raditi s njima. Ti moraš pružiti osmijeh i prići im na prijateljski način. Ako osoba (muškarac) iskreno voli djecu i ne mari za plaću onda je to prava motivacija za odabir učiteljske struke. Uvijek sam plakao kada su odlazili i skrivao se da me ne vide, toliko mi je bilo stalo do njih.

6) Vaše mišljenje o *online* nastavi? Kako se snalazite u radu s istom te što mislite kako tehnologija utječe na budućnost školstva?

Mislim da je to bez veze, zatupljivanje djece. Kada djeca shvate sistem svi će uvidjeti da to nije najbolje za njih. Imam unuka koji je sada četvrti razred i jedva čeka da se sve vrati u normalu (budući da imaju *online* nastavu zbog novonastalih epidemioloških uvjeta). Vjerujem da je to budućnost i nemam ništa protiv toga, ali ne u osnovnoj školi. Takav način rada možda odgovara srednjoškolcima i studentima na fakultetima, ali ne djeci mlađe školske dobi. Budući da sam zaposlen u produženom boravku nisam imao mnogo posla s *online* nastavom. Uspio sam savladati ono što sam trebao, ali to je za mene bilo kao da se penjem na visoko i tanko stablo, a ja imam 150 kilograma. Morao sam se prisiljavati i bodriti samoga sebe da bih uspio. To je moderno i nije nužno loše, ali ne za sve uzraste jer slabiji uvijek pate, a oni koji su snažniji opstaju.

Ispitanik B, 12 godina radnog staža u razrednoj nastavi

1) Zbog čega ste odabrali profesiju učitelja razredne nastave?

Sasvim slučajno, u početku nisam imao ambiciju raditi u nastavi, s vremenom sam zavolio te se odlučio upustiti u tu avanturu.

2) Biste li ponovno izabrali istu profesiju?

Ova profesija kao i sve druge ima svoje prednosti i svoje mane. Što sam duže u nastavi nekako sam sve manje sklon da bih ponovo odabrao tu profesiju.

3) Kako se status učitelja danas razlikuje od statusa koji su učitelji imali nekad među učenicima, njihovim roditeljima, kolegama i društvom općenito? Smatrate li da se nešto po tom pitanju promijenilo od nedavnog štrajka?

Razlika je nemjerljiva. U prošlosti je profesija učitelja bila iznimno cijenjena i važna, te je odražavala status u društvu. U današnje vrijeme je svedena na djelatnost koja je nevažna, tj. važna samo deklarativno. Smatram da se apsolutno ništa nije promijenilo nakon štrajka.

4) Što mislite koji je uzrok smanjena broja muških učitelja razredne nastave? Zašto je to postalo većinski žensko zanimanje?

Faktora je više: posljedice ratova (1. i 2. svjetski rat), industrijalizacija, rastuća prava žena i sve veća uključenost žena na radnoj sceni, itd.

5) Na koji način biste potaknuli muškarce da se opredijele za ovo zanimanje?

Jako teško. Predrasude su, čini mi se, prevelike tj. očekuje se da s djecom mlađeg uzrasta rade žene, a muškarci koji se na to odluče su, posebno u našoj sredini i mentalitetu, *outsajderi*.

6) Vaše mišljenje o *online* nastavi? Kako se snalazite u radu s istom te što mislite kako tehnologija utječe na budućnost školstva?

Vrlo vjerojatno naša bliža budućnost sve više će se ispreplitati sa nastavom uživo, ima dobrih i loših strana. Osobno nisam imao većih problema u realizaciji nastave.

Ispitanik C, student 5. godine učiteljskog studija

1) Zbog čega ste odabrali profesiju učitelja razredne nastave?

Za početak, vjerujem da je najveći razlog to što sam imao priliku da mi je razredni nastavnik učitelj, a ne učiteljica. Potom sam imao sreću da mi je razrednica bila nastavnica koja je tek završila fakultet i moj razred joj je bio prvi razred kojemu je bila razrednica. Ta je nastavnica izgradila odličan odnos s nama, odnos koji je bio pun poštovanja, povjerenja, prijateljstva. Uz nju tu su još bili i profesor matematike i profesor hrvatskog jezika. Obojica su bili odlični nastavnici, ali mi je bilo zanimljivo to što su prije nego što su to postali, išli u tehničku školu, smjer tehničar za elektroniku, baš ono što sam i ja htio upisati i što sam na kraju i završio. Možda mogu zahvaliti svojoj rodnoj Petrinji koja je učiteljski grad i da me jednostavno sama gradska tradicija vodila ovim putem. Nisam imao točno želju biti učitelj razredne nastave, ali što god sam htio studirati sve se svodilo na to da koji god studij da završim želim to znanje prenositi drugima. Bilo to osnovna škola, srednja škola ili fakultet. Cilj je bio da budem učitelj bilo čega. Pri odabiru studija i fakulteta na stranici *Postani student* prvih mi je šest odabira bio samo studij razredne nastave raznih fakulteta u Hrvatskoj, a potom studij povijesti na raznim fakultetima. Ukratko, imao sam sreću da su mi učitelji i učiteljice, bar koji su me inspirirali da postanem učitelj, bili savršen spoj pedagoga, učitelja i roditelja. Njima sam danas izuzetno zahvalan.

2) Biste li ponovno izabrali istu profesiju?

Sigurno bih ponovno izabrao ovu profesiju. Sam studij i kolegiji su zanimljivi. Dobio sam široku paletu znanja, ali i priliku da svoj dar govora usmjerim u pravom smjeru i da maksimalno iskoristim svoju kreativnost i maštu. Rad s djecom, ali i prenošenje znanja i iskustva općenito, čovjeka ispunjava i usređuje. Rad u školi je dinamičan i izazovan te je svaki dan drukčiji.

3) Kako se status učitelja danas razlikuje od statusa koji su učitelji imali nekad među učenicima, njihovim roditeljima, kolegama i društvom općenito? Smatrate li da se nešto po tom pitanju promijenilo od nedavnog štrajka?

Mislim da su učitelji izgubili onaj stari status koji su nekada imali. Kroz razgovor s bakom, djedom, mamom, tatom, zaključio sam da je nekada bilo uobičajenije da muškarci rade kao učitelji, dok su žene u tom poslu bile u manjini. Danas su muškarci koji su u manjini u tome poslu što je tužno. Imam osjećaj da je danas to tako jer ljudi na muškarce u ovom poslu gledaju s određenom predrasudom, nekakvim čudnim pogledom.

Smatram da se nakon štrajka ništa previše nije promijenilo. Pogotovo to mislim jer se „korona kriza“ pojavila nedugo nakon što je situacija sa štrajkom završila pa se cijela školska godina ružno odbila o učitelje. Ljudi van odgojno-obrazovnog sustava i dalje smatraju da učitelji ništa ne rade, dopodne su u svojim kućama na ručku, itd. Učitelji su izgubili status službene osobe i javnost ih smatra neradnicima, a nisu ni svjesni koliki utjecaj učitelji imaju na ljude. Kako na pojedinca tako i na društvo.

4) Što mislite koji je uzrok smanjena broja muških učitelja razredne nastave? Zašto je to postalo većinski žensko zanimanje?

Mislim da je uzrok tomu rat i mobilizacija muškaraca na ratišta nekad u prošlosti i osvještavanje javnosti da žene imaju puno veću ulogu u društvu od samo toga da budu majke i kućanice, kakvo je diskriminativno mišljenje bilo većinski zastupljeno nekad.

5) Na koji način biste potaknuli muškarce da se opredijele za ovo zanimanje?

Potaknuo bih ih tako da bih im rekao da ih čeka jedan naporan, ali nipošto dosadan posao. Svaki dan je drukčiji. Posao je iznimno dinamičan i zanimljiv, nimalo suhoparan. Ako itko ima kvalitete govornika i voli govoriti, poučavati, slušati i biti slušan, to je posao za njega. Kroz ovaj posao se uči biti tolerantan i empatičan što je fantastično, a rad s djecom je savršena škola za učiti kako jednog dana biti roditelj.

6) Vaše mišljenje o *online* nastavi? Kako se snalazite u radu s istom te što mislite kako tehnologija utječe na budućnost školstva?

Smatram da je *online* nastava odlična mogućnost prijenosa znanja i način predavanja iz razloga što ni učitelji, a ni djeca, nisu ograničena prostorom i vremenom. Odlično je pomogla da se nastava održi u ovoj krizi, ali smatram da nikako i nikada neće moći zamijeniti klasičnu nastavu jer smo mi ljudi još uvijek socijalna bića i potrebna nam je fizička prisutnost i kontakt, pogled oči u oči. U iznimkama da, ali za stalno nikako.

5.5. Analiza dobivenih odgovora

Pojedinačnom smo analizom dobivenih odgovora došli do zaključaka koje iznosimo u daljnjem tekstu.

Prvo pitanje glasillo je: „**Zbog čega ste odabrali profesiju učitelja razredne nastave?**” Odgovori na ovo pitanje bili su šaroliki. Svaka grupa učitelja odgovorila je na svoj način na postavljeno pitanje, ali je jedino kod ispitanika C uočljiva inicijalna intrinzična motivacija za odabir profesije, odnosno studija na kojem trenutno studira. Prva generacija učitelja, koju predstavlja ispitanik A, izjasnila se da je motivaciju za odabir struke pronašla ekstrinzično, odnosno pod utjecajem vanjskih okolnosti, ponajviše plaće i sigurnih uvjeta za rad. Tek se kasnije stvorila intrinzična motivacija za obavljanje posla što vidimo u odgovorima kako se intervju nastavlja. Ispitanik B nije se jasno izrazio za motivaciju, ali možemo pretpostaviti da je njemu također motivacija za odabir učiteljske struke bila više u vanjskim okolnostima nego u unutarnjoj motivaciji, ljubavi prema djeci i poučavanju. Kako se ispitanik sam izrazio kasnije je zavolio istu te je stvorio unutarnju motivaciju gledajući na učiteljsku struku kao avanturu. Razlog zašto se razlozi za odabir profesije tako razlikuju između dvije starije generacije učitelja i generacije studenta možda leži u tome što je danas status učitelja lošiji nego nekada. Danas se u društvo „uvuklo” razmišljanje koje smo već navodili, a to je da je učiteljska struka manje vrijedna, potrebna ili značajna. Učitelji su u društvu također dobili status onih koji se stalno žale na visinu plaća, a potom ne obavljaju svoj posao kako treba te su im plaće prevelike za tako „lagan” posao koji obavljaju. Upravo se zato mlađe generacije vrlo rano suočavaju, i prije upisa na studij, s tim kritikama i svjesni su mana profesije te puno lakše mogu izvagati je li im intrinzična motivacija dovoljna ako vanjski uvjeti kao što su plaća, status, radni uvjeti, količina obaveza i odgovornosti nisu dovoljna motivacija da odaberu istu.

Sljedeće pitanje glasillo je: „**Biste li ponovno izabrali istu profesiju?**”. Ispitanik A i ispitanik C složili su se u svojim odgovorima te su potvrdno odgovorili na pitanje o ponovnom odabiru učiteljske profesije. Ispitanik B nije se u potpunosti složio te iz njegovog odgovora možemo zaključiti da više naginje predomišljanju u ponovni odabir nego što je siguran da bi opet odabrao isto. To nije ništa iznenađujuće budući da svima

s vremena na vrijeme motivacija nestane. Smatramo da se većim ulaganjima u usavršavanja učitelja, većom pomoći u radu, posebno s učenicima s posebnim potrebama kojih je sve više, različitim radionicama, seminarima i skupovima može pomoći učiteljima da ne gube fokus i motivaciju tijekom svog radnog vijeka.

Nadalje je slijedilo pitanje: „**Kako se status učitelja danas razlikuje od statusa koji su učitelji imali nekad među učenicima, njihovim roditeljima, kolegama i društvom općenito? Smatrate li da se nešto po tom pitanju promijenilo od nedavnog štrajka?**”

Sva su se tri ispitanika u svojim odgovorima izjasnila da smatraju da status učitelja nije ono što je nekada bio, što nam ostavlja mjesto za zaključak da su učitelji svih generacija izrazito svjesni svog statusa u društvu. Ispitanik A više se u svome odgovoru usmjerio na odnos učitelj – roditelj nego ostali ispitanici. On iz osobnog iskustva navodi da je nekada lakše komunicirao i surađivao s djecom jer je imao podršku roditelja koji su zajedno s njim gledali djetetovu dobrobit, a nisu pokušavali obraniti dijete od discipline i pozitivnih promjena koje jedan učitelj, ako zaista savjesno i obazrivo obavlja svoj posao, želi sprovesti radi djetetova najboljeg dobra. Prema već spomenutim istraživanjima koje smo ranije naveli u radu vidjeli smo rezultate koji pokazuju opće nezadovoljstvo učitelja sa statusom u društvu (Jukić i Reić-Ercegovac, 2008), a nerijetko se upravo pomanjkanje suradnje s roditeljima navodi kao jedan od vodećih faktora lošijeg statusa učitelja te nije iznenađujući odgovor našega ispitanika. Potom, odgovor ispitanika B i ispitanika C su uvelike slični. Ispitanik B također tvrdi da se nekada učitelja više cijeno i da danas status učitelja nije u povoljnim uvjetima te da je samo *deklarativan* u društvu. Ispitanik C izjašnjava se slično te uz to navodi i da je muškaraca nekada bilo više, ali da su s vremenom profesiju preuzele žene čemu razlog može biti i predrasuda o muškarcima koji se bave učiteljskom i njoj sličnim profesijama kao što je predškolski odgajatelj. Društvo očekuje da s djecom mlađe dobi trebaju raditi isključivo žene, a da se na muškarce koji rade s djecom gleda s povećalom. Sličnu je tvrdnju iznio i ispitanik B u odgovoru na peto pitanje i premda se niti jedan od njih dvojice nije konkretno izjasnio što točno misli pod tim predrasudama i zašto se muškarca gleda pod povećalom, mišljenja smo da su se oba ispitanika referirala na problem o kojem se sve više govori, a to je pedofilija. Vjerujemo

da je dobar posao napravljen i da smo se u modernom društvu izborili za prava djeteta, počeli razumjeti važnost zaštite i skrbi od najranije dobi, no zajedno s tim povećalo se i iskorištavanje tih prava radi zlouporabe i manipulacije. Kao što je slučaj sa svime što je prvobitno osmišljeno kao dobro uvijek postoji strana koja to želi izokrenuti i „izopačiti”. Radi toga učitelji, ali i učiteljice, moraju biti izrazito oprezni u svojim nastupima prema djeci da se ne bi krivo protumačila njihova djela ili postupci.

Što se tiče štrajka i promjena koje su uslijedile nakon toga ispitanici su se složili da nije došlo do velike promjene. Ispitanik C smatra da je tome pridonijela i epidemiološka situacija koja je učitelje ponovno stavila pod reflektor kritike i osude društva.

Na četvrto pitanje: „**Što mislite koji je uzrok smanjenja broja muških učitelja razredne nastave? Zašto je to postalo većinski žensko zanimanje?**” dobili smo iduće odgovore:

Ispitanik B i ispitanik C slažu se u svojim odgovorima dok ispitanik A iznosi zanimljive tvrdnje. On A navodi da je učiteljska profesija jedna frustrirajuća profesija koja zahtijeva ne samo rad s učenicima već i s administracijom. Učitelji imaju pune ruke posla s gradivom koje ne mogu stići te uz to moraju i osmišljavati način na koji što obraditi, a što ne. Muškarac i dalje može zaraditi plaću koristeći se svojom prirodnom snagom koja ne iziskuje jednaku razinu psihičkog napora ili jednake odgovornosti kao što je to slučaj u učiteljskoj profesiji jer, kako kaže ispitanik A, radimo sa *živom materijom*. Ostala dva ispitanika navode industrijalizaciju, oba svjetska rata i mobilizaciju muškaraca te povećanu svijest o pravima žena kao uzročnike smanjenja broja muškaraca unutar učiteljske profesije što zapravo potvrđuje tvrdnje koje smo ranije navodili u radu.

Potom je slijedilo pitanje: „**Na koji način biste potaknuli muškarce da se opredijele za ovo zanimanje?**”

Ispitanik A iznio je odgovor iz svoje perspektive, odnosno motivaciju svakom muškarcu, ali i ženi, koji/a želi postati učitelj. Kao primarni motiv nije naveo plaću, status, slobodno vrijeme i sl., zapravo o tome nije bilo ni riječi u odgovoru, već je primarni motiv ljubav, briga za dijete i suosjećanje. Ako želimo biti dio tima u kojem je fokus na djetetu, a ne na učitelju kako se to u povijesti mislilo i ako želimo s njima dijeliti dobro i loše onda

je to pravi posao za nas, navodi gotovo umirovljeni učitelj. Nadalje ispitanik B nije imao poticajne riječi za odabir učiteljske profesije. Njegove smo zaključke već ranije naveli te se iz odgovora mogu iščitati svi oni izazovi s kojima se učitelj, posebno muškarac, danas suočava. Možda ne možemo njegov odgovor uzeti kao najbolju motivaciju, ali zasigurno možemo uzeti u obzir te realnije pogledati na profesiju iz jednog drugog kuta te ne biti vođeni samo ružičastim motivima već i znati s čime se učitelji nose te mudrije odvagnuti je li ta struka zaista dobra za nas. Ispitanik C dao je zapravo sličan odgovor kao i ispitanik A. Naveo je i dobro i loše što donosi učiteljski posao, naglasio dinamiku, raznolikost i kvalitete koje jedan učitelj ima i može dodatno razviti u radu s djecom. Dao je pozornost toleranciji, empatiji te govorništvu kao kvaliteti jednog učitelja i uz to potvrdio netočnost stereotipa o muškarcima kao manje sposobnim roditeljima. Izjavom „*rad s djecom je savršena škola za učiti kako jednog dana biti roditelj*”, pokazuje da ne misle svi na isti način te da postoje mladi ljudi koji imaju razvijenu svijet o vlastitim kvalitetama kao i o kvalitetama suprotnog spola.

Posljednje pitanje: „***Vaše mišljenje o online nastavi? Kako se snalazite u radu s istom te što mislite kako tehnologija utječe na budućnost školstva?***” dalo je, možemo reći, očekivane odgovore.

Svi ispitanici zapravo se slažu da je *online* nastava budućnost školstva i da će se sve više miješati s nastavom uživo. Ispitanik A i C u svojim su odgovorima još nadodali i mišljenje da, iako je *online* nastava dobra, ne može zamijeniti klasičnu nastavu jer djeca mlađe školske dobi trebaju socijalni kontakt za pravilan rast i razvoj. Ispitanik A još nadodaje da *online* nastava nije nikako dobra za učenike osnovne škole te je čak naziva *zatupljujućom*. Nema ništa protiv *online* održavanja nastave u srednjoškolskom i fakultetskom obrazovanju, ali je nipošto ne odobrava u radu s učenicima mlađe školske dobi. On sam ovladao je radom na računalu i korištenjem različitih *online* servisa za rad u nastavi, ali imao je velikih poteškoća te je morao uložiti mnogo truda da bi to ostvario. Nasuprot tome ispitanici B i C nisu imali velikih poteškoća. Razlog možda leži u tome što su se ove dvije mlađe generacije rano u svom školovanju i radu susretale s računalima i programima koje su koristili za učenje ili održavanje nastave.

ZAKLJUČAK

Često se u životu nalazimo u situacijama gdje moramo birati. Na početku života izbore ne donosimo sami već to drugi čine za nas i na taj nas način, svojim izborima, uče što je dobro, a što krivo. Dokaz je tome učenje po modelu i od modela koji su najprije naši roditelji, bake, djedovi i ostali članovi obitelji, a kasnije odgajatelji, učitelji, treneri, duhovni radnici i sl. Budući da u jednom trenutku našega života moramo početi donositi vlastite odluke tako nas i važna odluka o odabiru profesije čeka već vrlo rano u životu. Neki se rode s usađenom željom i znanjem od malih nogu što i tko žele postati, a neki pak tu misao oblikuju s godinama, rastom i sazrijevanjem. Za odabir učiteljske struke, kako smo vidjeli iz prethodnih primjera, treba mnogo ljubavi i želje da se manjem, slabijem, osjetljivijem od sebe pruži ono najbolje i da mu se osim znanja pruži toplina, suosjećanje i još mnogo toga što djetetu treba.

Učiteljska se struka uvelike mijenjala tijekom povijesti. Od učitelja kao dogme do učitelja kao mentora i trenera morali smo prihvatiti da nove generacije imaju drukčije potrebe te da im se ako želimo podići kvalitetne ljude, moramo prilagoditi bez da kompromitiramo suštinske vrijednosti. Nažalost vidimo da se danas na učiteljsku struku više ne gleda kao na model autoriteta kao što je to bilo nekada. Je li tome razlog taj što su svijetom prosvjete zavladaile žene koje su „mekše” te ne mogu provoditi autoritet kao što to čine muškarci? Je li razlog tome to što muškarci odbijaju školovanje te su žene sve konkurentnije na tržištu rada? Dakako, znamo da razlike među spolovima postoje, ali smo i svjesni da jednako važnu ulogu imaju oba spola u razvoju djeteta. Žalosna je slika školstva u kojem nema različitosti, žalosno je što su se muškarci povukli ostavljajući žene da se same nose s izazovima današnje generacije. Ne trebamo ih kriviti. Trebamo jedni druge. To nije dokaz slabosti već dokaz snage da u jedinstvu možemo mnogo, a u razdijeljenosti i podjeli malo toga. Kada bi više gledali na dobrobit djeteta, kao što se danas tvrdi da se gleda, ne bi toliko upirali prstom na stvari koje zaista nisu važne nego bi potaknuli mlađe generacije da biraju mudro, da biraju predanje, ne nužno velike plaće, nego ostavštinu koja će trajati generacijama poslije. Svi oni poput Isusa Krista, Sokrata, Leonarda da Vincija, Nikole Tesle, Marka Twaina i mnogih drugih ličnosti koje su mijenjale svijet, imale su svoje učenike. Ti su učenici prenosili znanje dalje te danas, čak i stotinama

godina nakon njihovog djelovanja mi imamo ostavštinu koja iznova i iznova utječe na generacije koje dolaze. Tome moramo učiti svoju djecu i buduće učitelje. Nikakva rasna ili spolna podjela koja je utemeljena u diskriminaciji ne bi trebala biti prisutna ni u jednom sustavu, a najmanje u školskom. Ne tvrdimo da je nekada bilo lakše raditi kao učitelj jer se svaki učitelj susreće s novim izazovima u radu s novim generacijama i promjenama koje su neizbježne, no mišljenja smo da je učiteljima nekada bilo lakše suočavati se s izazovima jer su imali veću podršku unutar školskog sustava i od roditelja. Iz tih razloga, vjerujemo, manje se govorilo o problemima struke nego što se to govori danas, a što se više usmjeravamo na negativno više gubimo sliku onoga što je dobro i pozitivno. Muškarce, ali i žene, možemo potaknuti da se odluče na učiteljsku profesiju samo ako se pogled na struku promijeni počevši od samih učitelja i školstva koji ponekad najviše negoduju oko svog statusa. Mi kao prosvjetni radnici sami moramo biti svjesni vlastite vrijednosti i važnosti za djecu koju obrazujemo i odgajamo. Krenemo li s tim stavom, odlučimo li motivaciju tražiti intrinzično, a ne više u vanjskim okolnostima i mišljenjima ljudi, pogled društva na učitelje će se značajno promijeniti, a tako i postotak zastupljenosti muških učitelja u hrvatskom obrazovnom sustavu.

Literatura

1. ANIĆ, V. (1998). *Rječnik hrvatskog jezika*. Zagreb: Novi liber
2. BIBLIJA: *Sveto Pismo Staroga i Novoga zavjeta* (2008). ŠARIĆ EVANĐELIST I. (ur.) Zagreb: Hrvatsko biblijsko društvo
3. BIBLIJA: *Novi zavjet - Suvremeni hrvatski prijevod* (2017). LUJIĆ B., ZOVKIĆ M., CIFRAK M., BERTOVIĆ D. (ur.) Zagreb: Međunarodna biblijska liga
4. BIBLIJA: *The Message prijevod Novoga i Staroga zavjeta* (2002) Peterson E. (ur.) Colorado Springs: NavPress
5. BIBLIJA: *The Passion Translation – prijevod Novog zavjeta* (2017). Simmons B, Simmons C. (ur.) Passion & Fire Ministries
6. BIČANIĆ, D. (2019). *Sustavi obrazovanja u finskoj i usporedba s hrvatskim obrazovnim sustavom*: diplomski rad. Pula: Fakultet ekonomije i turizma «Dr. Mijo Mirković », Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
7. ĆOSIĆ, A. (2018). Što si to ti dečko upisao?!“ — Doživljaj studiranja socijalne pedagogije iz perspektive muških studenata. *Kriminologija & socijalna integracija*, 26(2), str. 208 -229. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/214092> (Preuzeto: 28.7.2020.)
8. ČIPIN, I. (2011) Obrazovanje i fertilitet zaposlenih žena u Hrvatskoj. Društvena istraživanja, *Časopis za opća društvena pitanja*, 20 (1), str. 25-46. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/65350> (Preuzeto: 15.7. 2020.)
9. DOLINŠČAK, M., FAČKO S., KUJUNDŽIJA I. I RIZVIĆ I. (2016). *Kakav je društveni status učitelja?*: seminarski rad, Sociologija odgoja i obrazovanja. Pula: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

10. DOMOVIĆ, V., MARTINKO, J. I JURČEC, L. (2010). Čimbenici učiteljskog sagorijevanja na poslu, *Napredak*, 151(3-4), str. 350-369. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/82673> (Preuzeto: 28. 7. 2020.)
11. JAGIĆ, S. (2017). Škole, učenici i učitelji(ce) Hrvatskoga zagorja (1918–1941), *Studia lexicographica*, 10/11 (19/20), str. 193–222.
Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/194000> (Preuzeto: 8.7.2020.)
12. JUKIĆ, T., REIĆ-ERCEGOVAC, I. (2008) Zanimanja učitelja i odgajatelja iz perspektive studenta, *Metodički obzori*, 3(2), str. 73-82. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/32752> (Preuzeto: 8.7.2020.)
13. JURINIĆ, A. (2017). *Žena nositeljica različitih obiteljskih uloga*: diplomski rad. Osijek: Filozofski fakultet Osijek, Odsjek za pedagogiju. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
14. KURTOVIĆ, I. (2019). *Historijski prikaz promjena obrazovanja učitelja u Finskoj i Bosni i Hercegovini*: diplomski rad. Sarajevo: Filozofski fakultet, Univerzitet u Sarajevu
15. KUZIJEV J., I TOPOLOVČAN T. (2013). Uloga odabira učiteljske profesije i samopoštovanja u sagorijevanju učitelja u osnovnoj školi, *Andragoški glasnik*, 17(2), str. 125-144. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/116177> (Preuzeto: 29.7.2020.)
16. LUČIĆ, K. (2007), Odgojiteljska profesija u suvremenoj odgojno-obrazovnoj ustanovi, *Odgojne znanosti*, 9 (1), str. 135-150. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/20837> (Preuzeto: 10.7.2020.)
17. MAKSIMOVIĆ, A. I MACANOVIĆ, N. (2017). Intervju u kvalitativnim pedagoškim istraživanjima, *Zbornika Odseka za pedagogiju*, 26 (1), str. 175-187. Dostupno na: <file:///C:/Users/Ivana/AppData/Local/Temp/20-Tekst%20%C4%8Dlanka-20-2-10-20171114.pdf> (Preuzeto: 29.7.2020.)

18. MARIČIĆ, J. (2009). Teorije i istraživanja predrasuda u dječjoj dobi, *Psihologijske teme*, 18 (1), str. 137-157. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/39921> (Preuzeto: 27.7.2020.)
19. PINTARIĆ, L. (2018) *Uloga oca u ranom djetinjstvu*: diplomski rad. Zagreb: Učiteljski fakultet, Odsjek za odgojiteljski studij. Sveučilište u Zagrebu.
20. STANIĆ, M. (2015). *Priručnik za strukturirani i polustrukturirani intervju*: diplomski rad. Rijeka: Ekonomski fakultet, Sveučilište u Rijeci
21. ŠTARK, S. (2018). *Položaj i uloga žena u Prvom svjetskom ratu*: diplomski rad. Osijek: Filozofski fakultet. Odsjek za povijest. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
22. ŠTINC, M. (2019). *Odnos s ocem i samopoštovanje*: diplomski rad. Osijek: Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju. Sveučilište J.J. Strossmayera Osijek
23. ŽENTIL BARIĆ, Ž. (2016). *Primjena intervjuja kao istraživačke metode u knjižničarstvu*: diplomski rad. Zadar: Odjel za informacijske znanosti, Sveučilište u Zadru

Mrežne stranice

1. Cambridge rječnik - Učitelj. Dostupno na: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/teacher> (Preuzeto: 8. 7. 2020.)
2. DZS – Postotak zastupljenosti žena u obrazovnom sustavu (2006-2020.) <https://www.dzs.hr/Hrv/publication/subjects.htm> (Preuzeto: 14.7.2020.)
3. DZS - Stupanj obrazovanja muškaraca i žena (2018). Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/menandwomen/men_and_women_2018.pdf (Preuzeto: 27.7.2020.)

4. DZS – Postotak muških i ženskih nastavnika na hrvatskim fakultetima (2019). Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/SI-1644.pdf (Preuzeto: 14.7.2020.)
5. Feminizam (2014). Dostupno na: <https://voxfeminae.net/pravednost/vodic-kroz-pravce-i-valove-u-feminizmu-za-pocetnice-ke/> (Preuzeto: 27.7.2020.)
6. Filozofski fakultet Zagreb (2019). Dostupno na: <https://theta.ffzg.hr/ECTS/Studij/Index/930> (Preuzeto: 31.7.2020.)
7. FOOZ Pula – Učiteljski studij. Dostupno na: https://fooz.unipu.hr/fooz/studijski_programi/integrirani_sveucilisni_uciteljski_studij/studij_s_nastavom_na_hrvatskom_jeziku (Preuzeto: 31.7.2020.)
8. Identitet (2017). Dostupno na: <https://www.roditelji.hr/obitelj/sto-sve-dijete-dobiva-preko-tate/> (Preuzeto 29.7.2020.)
9. Merriam-Webster rječnik -Učitelj. Dostupno na: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/teacher> (Preuzeto 8.srpnja 2020.)
10. Motivacija – Hrvatska enciklopedija (2020). Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42115>. (Preuzeto 21. 8. 2020.)
11. Nacionalni okvirni kurikulum (2010). Dostupno na: https://www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf (Preuzeto: 10.7.2020.)
12. Obrazovanje muškaraca (2019). Dostupno na: <https://www.glasistre.hr/pula/muskarci-zaostaju-pocela-je-era-zaostajanja-muskaraca-u-odnosu-na-zene-u-obrazovanju-a-slijedom-toga-u-strucnosti-i-zaposljavanju-samo-30-posto-diplomiranih-studenata-su-muskarci-606529> (Preuzeto: 9.7.2020.)
13. Polustrukturirani intervju. Dostupno na: <http://struna.ihjj.hr/naziv/polustrukturirani-intervju/25250/> (Preuzeto: 7.8.2020.)

14. Postotak BDP-a odvojen za školstvo (2019). Dostupno na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/260915de-2f41-11e9-8d04-01aa75ed71a1/language-en> (Preuzeto: 9.7.2020.)
15. Predrasuda. Dostupno na: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/prejudice> (Preuzeto: 30.7.2020.)
16. Predrasuda – Hrvatska enciklopedija (2020). Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50076> (Preuzeto: 30. 7. 2020.)
17. Predrasude. Dostupno na: <http://struna.ihj.hr/naziv/predrasuda/24992/>, (Preuzeto: 30.7. 2020.)
18. Rezultati PISA testova (2019). Dostupno na: <https://privredni.hr/objavljeni-rezultati-pisa-testova> (Preuzeto: 9.7.2020.)
19. Statistički podaci stupnja obrazovanja za Europu (2018.). Dostupno na: https://www.dzs.hr/womenmen/images/pdf/WomenMenEurope-DigitalPublication-2018_hr.pdf?lang=hr (Preuzeto: 10.7.2020.)
20. Status žena u povijesti (2018). Dostupno na: <http://povijest.net/2018/?p=1481> (Preuzeto: 10.7.2020.)
21. Talis istraživanje (2019). Dostupno na: <https://narod.hr/hrvatska/hrvatski-ucitelji-peti-najobrazovaniji-na-svijetu-90-ima-fakultet-spram-41-u-eu> (Preuzeto: 10.7.2020.)
22. Uključenje djece i učenika s posebnim potrebama u redoviti sustav obrazovanja (2018). Dostupno na: <https://eacea.ec.europa.eu/national->

policies/eurydice/content/special-education-needs-provision-within-mainstream-education-11_hr (Preuzeto: 8. 7. 2020.)

23. UNESCO, Preporuka o statusu učitelja (1966). Dostupno na: https://www.matica-sindikata.hr/files/2015/02/PREPORUKA_O_STATUSU_UCITELJA.pdf (Preuzeto: 7.7.2020.)

24. Žene u obrazovanju (2019). Dostupno na: <https://www.zeneimediji.hr/zene-u-hrvatskom-sustavu-obrazovanja/> (Preuzeto: 13. 7. 2020.)

Popis grafova

Graf 1. Društveni status učitelja

Popis grafičkih prikaza

Grafički prikaz 1. Prikaz rangiranja učiteljske i odgajateljske profesije kod studenata

Grafički prikaz 2. Učiteljsko zanimanje prema položaju u društvu

Grafički prikaz 3. Vidovi privlačnosti učiteljske profesije

Grafički prikaz 4. Broj studenata prema spolu

Grafički prikaz 5. Postotak upisanih studenata prema spolu i znanstvenim smjerovima

Grafički prikaz 6. Prosječna dob pri prvom porodu prema stupnju obrazovanja

Popis Tablica

Tablica 1. Broj studenata prema spolu

Popis tabličnih prikaza

Tablični prikaz 1. Zastupljenost muškaraca i žena u nastavničkom kadru 2018./2019. akademske godine

Tablični prikaz 2. Broj studenata na visokim učilištima

SAŽETAK

Svaka se generacija susreće s novim izazovima i promjenama u društvu pa tako i razne profesije kao što je učiteljska. Tijekom 20. stoljeća uslijedile su brojne promjene pod utjecajem industrijalizacije i velikih ekonomskih i ratnih kriza. Te su okolnosti utjecale na promjene statusa učitelja u društvu, ali i na smanjenje postotka muških učitelja. Usporedbom finskog i hrvatskog modela školstva uočavamo značajnu razliku u pogledima finskog društva na učiteljsku profesiju u odnosu na hrvatsko društvo. Finski model kao jedan od najuspješnijih u Europi, ali i svijetu, izrazitu pažnju pridaje obrazovanju učitelja te se njihov status u društvu uvelike razlikuje od učitelja u Hrvatskoj koji položaj u društvu nerijetko navode kao jedan od najvećih izazova svoje struke. No, bez obzira na povoljniji status učitelja, većina europskih zemalja bilježi sličan trend gdje su muški učitelji u manjini. Predrasude i stereotipi pokazali su se kao još jedan „kamen spoticanja“ kada se radi o odabiru učiteljske profesije. Muškarce se u odgoju i obrazovanju djece ne tretira na jednak način kao žene i nerijetko ih se smatra manje kompetentnima. Stoga se predrasude očituju u tome da se od žena očekuje da vode brigu o djeci te da i u školama i drugim odgojno-obrazovnim ustanovama rade mahom pripadnice ženskog spola. Motivacija je također jedan od osnovnih razloga (ne)odabira ove struke. Intrinzična motivacija mora prednjačiti u odnosu na ekstrinzičnu budući da prema istraživanjima učitelji s većom unutarnjom motivacijom imaju manje problema sa sagorijevanjem na poslu te su više zadovoljni istim. Intervju koji je proveden s tri ispitanika, jednim učiteljem pri kraju radnoga staža, jednim učiteljem s 12 godina radnoga staža te sa studentom 5. godine učiteljskog studija, potvrđuje važnost ljubavi i unutarnjeg zadovoljstva i motivacije nasuprot vanjskim okolnostima koje prate struku.

Ključne riječi: status učitelja, društvo, učiteljska profesija, muški učitelji, predrasude, stereotipi, rodne uloge, motivacija

ABSTRACT

Each generation encounters new challenges and social changes including various professions such as teaching. During the 20th century, many changes happened as a byproduct of industrialization and great war and economic crisis. All of these circumstances affected the teacher status in society as well as the percentage of male teachers. Comparing the Finnish and Croatian school model we detect a significant difference in how the teaching profession is viewed in Finnish and Croatian society. Finnish model as one of the most successful in Europe, and in the world, takes great care of the education of teachers, so the status of teachers in the society greatly differs from Croatian teachers who state that their social position is often one of the biggest challenges in their work. Despite the favoured status in society, that teachers in other countries have, most European countries record a similar trend of a minority of male teachers. Prejudices and stereotypes have shown as one of the stumbling blocks regarding the selection of the teaching profession. Considering the upbringing and education, men are not treated equally as women and are often considered less competent. Therefore, prejudices are manifested in the fact that women are expected to take care of children and that in schools and other educational institutions mostly women should work. Also, motivation is one of the main reasons for choosing (or not choosing) the profession. Intrinsic motivation must take precedence over extrinsic one since, according to research, teachers with higher internal motivation have fewer problems with a burnout at work and are more satisfied with their work. An interview conducted with three respondents, one teacher at the end of his service, one teacher with 12 years of service and a 5th year student of educational sciences, confirms the importance of love, inner satisfaction and motivation against external circumstances that accompany the profession.

Keywords: teacher status, society, teacher's profession, male teachers, prejudice, stereotypes, gender roles, motivation